

תּוֹשַׁע
ELUL
TIŠRI
רוֹשׁ חֹדֶשׁ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

לשנה טובה תשע"ה תכתבו ותחתמו
ŠŤASTNÝ A ÚSPĚŠNÝ NOVÝ ROK 5775

TRYZNA KEVER AVOT

Záříjová tryzna v Terezíně k uctění památky našich blízkých, zavražděných během šoa, se bude konat **v neděli 21. září** od 11 hodin. Po návratu je v Židovské radnici od 15 hodin připraven vzpomínkový program s malým občerstvením.

Na programu bude mimo jiné proslov rabína Karola Efraima Sidona a autorské čtení z knížky o rabínu Federovi spisovatelky Zuzany Peterové. Vzpomínkové setkání bude také doprovázet hudba – mezzosopranistka Jaroslava Maxová v doprovodu Jeleny Noskové zazpívá *Biblické písně* Antonína Dvořáka a sólistka Božena Steinerová zahraje na klavír.

Dopravu, kterou zajišťuje rabinát, si můžete rezervovat do **10. 9.** na telefonním čísle 224 800 849 nebo na e-mailové adrese rabinat@kehilaprag.cz. Sraz bude 21. 9. v 9.15 u hotelu Intercontinental, Pařížská 30, Praha 1. Pro více informací se obraťte na pražský rabinát. *ep*

KONFERENCE

FILMY Z GHETT A LÁGRŮ

Ve dnech **4.–7. září** proběhne v Terezíně mezinárodní konference *Filmy z ghett a lágrů: Propaganda-motáky-historické prameny*. Na webu www.terezin2014.com lze nalézt podrobné informace, konkrétní program, seznam přednášejících s jejich tématy a registrační formulář. Konference proběhne v angličtině, stejně jako panelová diskuse, a do češtiny tlumočena nebude. *kh*

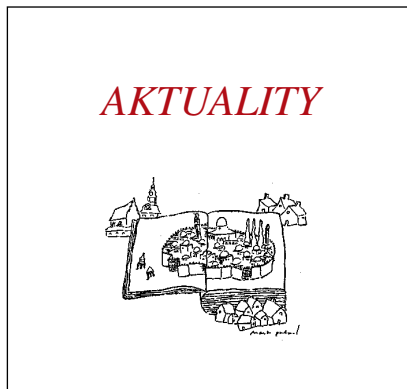
PROMENÁDA RAOULA WALLENBERGA

Podle švédského kalendáře připadá na 27. srpna svátek jména Raoul. Zároveň si v tento den od loňského roku oficiálně připomínáme památku švédského diplomata Raoula Wallenberga.

Ačkoliv měl na pomoc pouze svou odvahu a morální sílu, Raoul Wallenberg dokázal za druhé světové války zachránit desítky tisíc Židů před holocaustem. Jeho život a morální dědictví inspirovaly celý svět.

Den Raoula Wallenberga byl ustaven s myšlenkou podpořit občanskou odvahu a toleranci potřebnou v boji proti nesnášenlivosti a rasismu. Nabízí se nám možnost zdůraznit s odkazem na Raoula Wallenberga, jak důležitá je osobní zodpovědnost, a že každý z nás může ovlivnit, co se kolem nás děje.

V mnoha zemích světa včetně USA, Izraele a Latinské Ameriky byly na jeho

počet vybudovány památníky a monumenty. Jako zatím poslední se k těmto zemím připojilo Maďarsko, kde se 17. června letošního roku odhalil památník na náměstí Erysébet v centru Budapešti. Mnoho metropolí také pojmenovalo jménem švédského hrdiny ulici či náměstí.

Teď se k široké rodině měst, která takto uctila Wallenbergovu památku, přidává také Praha. Dne 24. června rozhodli pražští zastupitelé, že půvabná cesta vedoucí kolem švédského velvyslanectví od ulice Úvoz směrem na vrch Petřín ponese právě jméno Raoula Wallenberga.

Jsmo hrdí na to, že se o tuto úžasnou zprávu můžeme podělit s širokou veřejností, a zároveň využíváme této příležitosti k poděkování Magistrátu Hlavního města Prahy za významné rozhodnutí.

Velvyslanectví připravuje na podzim slavnostní odhalení nové uliční tabule.

Švédské velvyslanectví v Praze

NÁVRAT NÁHROBNÍCH KAMENŮ

V roce 1982 se natáčel v bývalém Československu film *Jentl*, podle povídky I. B. Singera, kde producentkou filmu a hlavní představitelkou byla Barbra Streisandová. Jako kulisa pro tento film sloužilo padesát náhrobků ze židovského hřbitova v Maštově. Náhrobky byly posléze odvezeny z místa natáčení (Rožtyly u Nechranic) a uskladněny na židovském hřbitově v Teplících. Po čtvrtstoletí od natočení filmu se teplická

židovská obec rozhodla náhrobní kameny na hřbitov v Maštově vrátit. V roce 2007 tak bylo přemístěno dvaadvacet náhrobních kamenů. Letos byla celá akce dokončena přemístěním zbývajících osmi macev.

V roce 2011 byla v Maštově za účasti ČUŽM a naší obce upravena stará část židovského hřbitova. Následně v roce 2013 převedlo město Maštov do vlastnictví naší obce i spodní novou část židovského hřbitova.

Všem, kdo se podíleli na převozu a navrácení kamenů do Maštova, děkujeme. Zvláštní dík patří duchovnímu ŽO Teplíce Tomáši Pulcovi, Nadačnímu fondu obětem holocaustu, V. Pokornému, městu Maštovu a firmě Zacharda a Dokomak.

ŽO Teplíce

DOVOLENÁ VRCHNÍHO RABÍNA

Prezidium Federace židovských obcí v České republice vyslovilo na svém zasedání 9. července souhlas se žádostí vrchního zemského rabína Efraima Sidona o neplacenou dovolenou v délce šesti měsíců, a to od 1. září 2014. Otázku případného ustanovení zástupce vrchního zemského rabína po dobu jeho neplacené dovolené projedná Rada FŽO na svém záříjovém zasedání. Svého úřadu by se měl vrchní zemský rabín Sidon opět aktivně ujmout od 1. března 2015.

fžo

OBSAH

- Novoroční dopis vrchního rabína 3**
- Sidry na tento měsíc 4–5**
- Jsem tradiční rabín**
- rozhovor s Davidem Peterem 6–7**
- Ke 110. výročí úmrtí**
- Josefa z Portheimu 8–9**
- Všichni jsou teď pozornější a tišší**
- rozhovor s Terezou Černou 10–11**
- Život a vzpomínky**
- kniha o rabim G. Sicherovi 12–13**
- Bible jako vlastní život**
- výstava M. Chagalla a B. Reynka 14–15**
- Kompromis je nezbytný**
- nový ředitel LŠ Petr Karas 16–17**
- Dopis Chavy Pressburger 17**
- Jak Židé přežívali v rodinných úkrytech**
- ve východní Haliči 18**
- Kufr Evžena Liebermana 19**
- Proč levice nesnáší židovský stát 20**
- Izrael: Dvoji ostří Gazy 21**
- Výběr z českého tisku 22**
- Kalendárium 23**
- Zprávy, inzerce 24–26**
- Zprávy z obcí 27**
- Zprávy ze světa 28**

Milí přátelé!

Když několik let po válce začínala tradice tryzny Kever avot, navazovala na starý židovský zvyk navštěvovat v období selichot před Novým rokem hroby rodičů. Předností člověka mezi všemi stvořeními byl odedávna hrob rodičů. Děti takřka každého národa, řeči a náboženství, co jich je, měly hroby rodičů za svaté, a jejich rodiče za svého života očekávali, že děti, až oni umřou, budou navštěvovat místa jejich odpočinku. Ten, kdo by nevěděl, kde jsou jeho rodiče pohřbeni, by se cítil jako dvojnásobný sirotek, a jeho otec a matka, kdyby mohli předpokládat, že jejich potomci nebudou mít kde se sklonit nad jejich hroby, by umírali s pocitem, že jejich život neměl smysl. To propojuje „ty, kdo jsou dnes s námi“, jak je psáno v Tóře, „s těmi, kdo mezi námi již nejsou“, a smrtelný

člověk touží po synovi, jenž bude žít po něm, protože v této naději cítí polibek nesmrtelnosti, a syn, jenž se sklání nad hroby svých rodičů, jako by už byl s nimi ve světě pravdy. Většina z těch, kdo přežili šoa, však tu možnost neměla, a tak na své drahé vzpomínali alespoň tak, u krematoria, kde byla jejich těla spalena a popel byl pak hozen do řeky, anebo byli zavražděni a spáleni jinde.

Patřím k těm, kdo si mohou být takřka jisti, že jejich otec nebo matka nebo oba prošli jednou z kremačních pecí v Terezíně a byli vysypáni do Ohře, takže pro mne návštěva těchto míst má alespoň něco reálného, co vzdáleně připomíná hrob, i když voda v řece plyne a popel

mého tatínka dávno odnesla. Ještě nevím, kolik se nás letos při této tryzně před krematoriem v Terezíně a potom u Ohře sejde, ale nemohu skrýt obavu, jež se mne poslední léta zmocňovala při pohledu na přirozeně se ztenčující počet těch, pro které jsou tato místa skutečně spojená s jejich rodiči. Zdálo se mi to být

rodičů přede Dnem soudu tak důležité.

Roš ha-šana, jenž je Dnem soudu nad všemi stvořeními, jak v Bráně odplaty učí Nachmanides (rabi Moše ben Nachman), se prakticky vztahuje na osud jednotlivců a celých národů právě onoho začínajícího roku. Jestliže je někomu dáno zemřít třeba

ihned, ještě to tedy neznamená, že by jeho duše nepřišla po smrti do ráje a jeho tělo nebylo vzkříšeno k věčnému životu ve světě příštím, ve světě pravdy. Přesto se při zkoumání svých skutků a ve snaze se vrátit celým svým srdcem, duší i tělem k Bohu pravdy, připravujeme i na soud, kdy bude rozhodnuto, zda jsme během života v tomto světě nepromarnili svůj podíl na život ve světě pravdy, ať je to již svět duší nebo svět budoucí, kde jsme očekáváni. Již samo zamyšlení nad tím, jsme-li toho vůbec hodni,

Foto Jiří Daniček.

DOPIS ZEMSKÉHO RABÍNA K NOVÉMU ROKU 5775

signálem, že je terezínská tryzna dlouho nepřežije, a proč také, když ti mladší k těmto místům nemají stejný vztah. Ale moje obavy se minulého roku ukázaly bezpředmětné. Nedalo se přehlédnout, že řady těch, kteří nás již opustili nebo již nemohou cestu do Terezína absolvovat, zaplnila buď jejich vnoučata, nebo dokonce mladí lidé, kteří žádné židovské předky nemají a stali se Židy z vlastního rozhodnutí. Bez ohledu na to, že tím zachraňují skutečně ojedinelou tradici v židovském světě, jež nám starším přirostla z výše uvedených důvodů k srdci, to pokládám za znamení, že tryzna dostává poněkud jiný obsah, než měla dříve, a více než dosud obnažuje důvod, proč je zamyšlení nad hroby

nás staví po bok těch, „kteří tu už s námi nejsou“ – a „těch, kdo tu s námi ještě nejsou“, těch, kteří již zemřeli nebo se ještě nenarodili. To platí i pro ty, kdo se k nám připojili, ačkoli nemají židovské předky, a jestliže cítí potřebu se k nám připojit ve chvíli, kdy nám srdce usedá nad světem, v němž se nenalezlo místo k pohřbu našich rodičů, patří k nám více, než si možná sami uvědomují, a měli bychom jim to také dát znát.

Dokážeme-li vytvořit jednu židovskou komunitu, jejímž svorníkem bude vzájemná úcta, můžeme si přinejmenším říci, že jsme udělali něco pro to, aby rok, který přichází, byl pro naše obce dobrým rokem.

EFRAIM K. SIDON,
zemský rabín

VAJELECH (5M 31)**Srdce, domov, text**

Doposud víme, že Mojžíš dal Židům 612 příkazů. Zbývá však ještě jeden, poslední, který v životě vydá: „Nyní si zapište tuto píseň a nauč ji syny Jisraele, vlož ji do jejich úst, aby mi tato píseň byla svědkem v synech Jisraele!“ (5M 31,19)

Ústní tradice vykládá tento příkaz tak, že každý Žid by se měl podílet na napsání Sefer tora. Takto zákon interpretuje Maimonides: „Každému muži Jisraele je nyní přikázáno, aby si pro sebe napsal svůj svitek Tóry, neboť je řečeno: ‚Nyní si zapište tuto píseň‘, což znamená ‚Opište si (v úplnosti) Tóru, která obsahuje tuto píseň,‘ neboť nepíšeme oddělené části Tóry (jen celý svitek). I když člověk zdědil svitek Tóry po rodičích, je nicméně micvou napsat jej pro sebe, a ten, kdo tak učiní, jako by byl dostal (Tóru) na hoře Sinaj. Ten, kdo neví, jak svitek napsat, si může najmout (písaře), který to pro něj udělá, a pokud někdo pak opraví třeba jen jediné písmeno, je to, jako by napsal celý svitek.“ (Zákony tefilin, mezuzy a Sefer tora, 7,1)

Na tom, že Mojžíš tento zákon ponechal až nakonec, je cosi poetického. Jako by tím chtěl nové generaci a všem následujícím pokolením říci: „Nemyslete si, že stačí prohlásit – moji předkové získali Tóru od Mojžíše. Musíte ji vzít a v každé generaci vytvořit novou.“

Korán nazývá Židy „národem knihy“, což vyjadřuje vztah Židů k Tóře poměrně zdrženlivě. Celý judaismus je obsáhlý milostný příběh mezi národem a knihou – mezi Židy a Tórou. Nikdy nemiloval a neuctíval žádný národ nějakou knihu více: Židé Tóru četli, studovali, hádali se s ní, žili s ní. V její přítomnosti povstávali, jako by to byl král. Na Simchat Tóra s ní tančili, jako by to byla nevěsta. Pokud – Bože chraň – spadla na zem, postili se. Když už se nedala používat, pohřbili ji, jako by jim zemřel příbuzný.

Tisíce let k ní psali komentáře jako doplňky k Tanachu. Mezi Mojžíšem a Malachiášem, posledním prorokem, uplynulo tisíc let a v úplně poslední prorocké knize Malachiáš říká: „Pamatuj na Tóru mého služebníka Mojžíše, na příkazy a zákony, které jsem mu dal na Chorebu pro celý Jisrael.“ Pak uplynulo dalších tisíc let mezi posledním prorokem a dokončením Babylonského talmudu, kdy se psaly komentáře ke ko-

SIDRA PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: Jeruzalém jako koruna Tóry, 1984.

mentářům ve formě spisů ústního zákona – Midraš, Mišna a Gemara. A dalších tisíc let, od Gaonim k Rišonim a Acharonim, psali Židé komentáře ke komentářům komentářů, a sice v podobě biblických výkladů, právních zákoníků a filosofických děl. Až do moderní doby byl naprosto každý židovský text přímo či nepřímo komentářem k Tóře.

Po staletí to byla více než kniha. Byl to Hospodinův milostný dopis židovskému národu, dar jeho slova, zásunbní slib, svatební smlouva mezi nebem a Židy, pouto, které Bůh nikdy neodvolal ani nezrušil. Byl to příběh jednoho národa a jeho Hospodinem dané zapsané ústavy. Když byli Židé vyhnáni ze své země, stala se Tóra dokladem minulého slibu a budoucí naděje. Heinrich Heine nazval Tóru výstižně „přenosnou domovinou Židů“ a George Steiner uvedl: „Text je domov a každý komentář je návratem.“

Ať byli vyhnáni, bezmocní a nemajetní, dokud měli Židé Tóru, měli domov,

když ne fyzický, tak duchovní. Bývaly časy, kdy skutečně nic víc neměli. Byl to jejich svět. Podle jednoho midraše byla Tóra architekturou stvoření: „Hospodin se podíval do Tóry a pak stvořil svět.“ Podle jiné tradice byla Tóra jediným mystickým Božím jménem. Učení tvrdili, že byla napsána písmeny z černého a bílého ohně. Když Římané zatkl rabiho Joseho ben Kismu, odsoudili ho za to, že veřejně učil Tóru, k smrti. Zabalili ho do svitku Tóry a zapálili ji. Když umíral, jeho žáci se ptali, co vidí. Odpověděl: „Vidím, jak pergamen hoří, ale písmena létají (zpět do nebe)“, *Avoda zara* 18a. Římané mohli spálit svitky, ale Tóra byla nezničitelná.

Takže Mojžíšův finální příkaz má ohromný náboj. Prorok došel na konec svých dnů a Tóra na konec svého vyprávění a jeho poslední příkaz zněl, aby se Tóra neustále psala, učila a vkládala lidem do úst, aby je neopustila a oni ji.

Talmud vypráví pozoruhodný příběh o králi Davidovi. David se zeptal Boha, jak dlouho bude žít. Hospodin odpověděl, že to žádný smrtelník neví, že mu může říci jen to, že zemře o šabat. Talmud dále praví, že od té doby každý šabat Davidova ústa „neustávala v učení“.

Když pro něj přišel anděl smrti, nalezl Davida, jak se učí, takže ho nemohl odvést, neboť Tóra je formou věčného života. Nakonec anděl vymyslel lest. Způsobil, že v královské zahradě něco chřestilo na stromě, David vyšplhal na žebřík, aby se podíval, co se děje. Při tom se zlomila jedna příčka, David spadl a přestal se učit. V tu chvíli zemřel.

O čem je ten příběh? David symbolizuje židovský národ. Dokud se Židé nepřestanou neustále učit, nezemrou. Anděl smrti ztělesňuje ve smyslu národa pravidlo, že i ty nejmocnější z nich nakonec upadnou a zaniknou. Neplatí to však pro národ, který se nepřestává učit, nezapomíná, kdo je a proč.

Proto Tóra končí tímto příkazem. A připomíná ho i krásný zvyk o Simchat Tóra – jakmile dosáhneme konce Tóry, začínáme hned číst od začátku. Posledním slovem Tóry je Jisrael, posledním písmenem je lamed. Prvním slovem Tóry je Berešit, prvním písmenem je bejt. Jestliže po lamed následuje bejt, vyslovuje se lev, což v hebrejštině znamená srdce.

(Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.)

ELUL

O názvu měsíce elul (alef-lamed-vav-lamed) se říká, že je akronymem slov „Ani l'dodi v'dodi li“, tedy „Já jsem svého milého a můj milý je můj“, což je citát z *Písň písni* (6,3); milovaným je Hospodin a „Já“ je židovský národ. Také aramejský význam slova elul – hledat či zkoumat – jako by nás nabádal, abychom v tento roční čas zpytovali svá srdce. Spojení „Ani l'dodi v'dodi li“ ve vztahu k elulu zdůrazňuje blízký vztah mezi Židy a Hospodinem. Vždyť tatáž slova se pronášejí při svaatebním obřadu v okamžiku, kdy nevěsta dostává od svého ženicha prsten. Právě v elulu se Mojžíš po události se zlatým teletem modlil o odpuštění pro židovský lid. Tak jako Mojžíš, tak i my bychom měli využít toto období pro modlitbu za odpuštění. Je to čas příprav pro nadcházející Vysoké svátky – Roš hašana a Jom kipur.

K tomu, abychom svá srdce připravili k pokání, nám napomáhá řada zvyků. Od druhého dne měsíce elulu až do 28. dne se při každé ranní bohoslužbě (a v některých obcích i večer) troubí na šofar. Jeho hlas nás vyzývá, abychom se probudili a zamysleli se nad tím, jak se svými životy nakládáme.

Na konci elulu doplňují obvyklé modlitby ještě selichot. Tyto modlitby – prosby o odpuštění – zdůrazňují i probouzejí Boží milosrdenství, ale rovněž i naši schopnost odpouštět. V aškenázských komunitách se s pronášením selichot začíná před Roš hašana, 25. elulu. Podle rabína Eliezera (*Talmud*, traktát *Roš hašana* 8a) totiž vytvořil Hospodin Adama s Evou v pátek, šestý den stvoření, na Roš hašana. Z toho lze odvodit, že stvoření začalo v neděli, 25. den elulu.

První bohoslužba se selichot bývá velkolepá, koná se kolem půlnoci na mocaej šabat. Účastní se jí muži, ženy i starší děti a patří k ní také rabínovo kázání. Selichot v následujících dnech se pak účastní ti, kdo se chodí ráno pravidelně modlit do synagogy.

Probudme se tedy zvukem šofaru a zamysleme se nad tím, v čem jsme v uplynulém roce chybovali a co všechno můžeme v nadcházejícím roce zlepšit. Hospodin, protože nás miluje a chce pro nás to nejlepší, nám dává příležitost. Snažme se ji využít. **BRYAN WOOD**, kantor Staronové synagogy

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – září 2014

Staronová synagoga

5. 9.	pátek	večerní bohoslužba	19.19 hodin
6. 9.	sobota	KI TECE 5M 21,10–25,19 hf: Iz 54,1–10 mincha – perek 2 konec šabatu	18.55 hodin 20.26 hodin
12. 9.	pátek	večerní bohoslužba	19.04 hodin
13. 9.	sobota	KI TAVO 5M 26,1–29,8 hf: Iz 60,1–22 mincha – perek 5–6 konec šabatu	18.40 hodin 20.10 hodin
19. 9.	pátek	večerní bohoslužba	18.48 hodin
20. 9.	sobota	ŠABAT SLICHOT NICAVIM-VAJELECH 5M 29,9–31,30 hf: Iz 61,10–63,9 mincha – perek 5 konec šabatu	18.25 hodin 19.54 hodin
24. 9.	středa	předvečer Roš hašana 5775	18.37 hodin
25. 9.	čtvrtek	1. DEN ROŠ HAŠANA 5775 troubení na šofar mincha TAŠLICH večerní bohoslužba	8.00 hodin 11.00 hodin 18.10 hodin 18.30 hodin 18.50 hodin
26. 9.	pátek	2. DEN ROŠ HAŠANA 5775 troubení na šofar mincha a večerní bohoslužba	8.00 hodin 11.00 hodin 18.33 hodin
27. 9.	sobota	ŠABAT ŠUVA HAZINU 5M 32,1–52 hf: Oz 14,2–10; Jl 2,15–27 mincha – perek 6 konec šabatu	18.10 hodin 19.38 hodin
28. 9.	neděle	posunutý půst Gedalja	5.21–19.27 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

V sobotu mincha (odpolední modlitba) od 13.30 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.

Večerní bohoslužby se konají 5. 9. v 19.00 a 19. 9. v 18.40 hodin.

Večerní bohoslužby, vyjma uvedených, se zde nekonají.

Bejt Simcha – Pinkasova synagoga

Středa 24. 9. – večerní bohoslužba na Roš hašana, od 19.00 hodin,

čtvrtek 25. 9. – ranní bohoslužba na Roš hašana, od 10.30 hodin,

pátek 3. 10. – večerní bohoslužba na Jom kipur, od 18.30 hodin,

sobota 4. 10. – ranní bohoslužba na Jom kipur, od 10.30 hodin.

Cena vstupenky: 150 Kč na každý svátek (erev + šachrit).

Rezervace je možná na kehila@bejtsimcha.cz nebo na tel: 603 393 558.

Kabalat šabat každý pátek od 18.00 hodin.

JSEM TRADIČNÍ RABÍN

Rozhovor s novým pražským vrchním rabínem Davidem Peterem

Dne 1. srpna se ujal úřadu vrchního pražského rabína v Praze po Karolu Efraimu Sidonovi David Peter (nar. 31. ledna 1976 v Praze). Po základní škole vystudoval taneční konzervatoř, dva roky působil v Národním divadle a po absolvování náhradní civilní služby odjel do Izraele, kde studoval v letech 1998–2011 na několika náboženských školách. V roce 2011 získal smichu (rabínský titul) na ješivě Merkaz Ha-rav. Ve stejném roce získal smichu na škole Straus Amiel, která připravuje rabíny na působení v obcích mimo Stát Izrael. Po návratu byl nejprve rabínem Jeruzalémské synagogy.

Z tanečníka rabínem, tak by se dala shrnout stručně vaše cesta: Co vás přimělo k rozhodnutí opustit uměleckou dráhu a studovat na rabína?

Vlastně důležitější otázka, alespoň z mého pohledu, je, jak jsem se dostal k tancování.

Tak mi na ni zkuste odpovědět.

Za to mohou moji rodiče, kteří chtěli, abych byl všestranně umělecky vzdělaný.

A co dělali vaši rodiče?

Maminka byla tehdy novinářkou v Zemědělských novinách a otec byl režisérem hudebního vysílání v České televizi, ale původně absolvoval AMU, byl varhaníkem, studoval u profesora Jiřího Reinbergera. Oba rodiče byli umělecky založení, maminka v mládí hrála na klavír, a když viděli, že jsem dřevo na češtinu a později i na ruštinu, byl jsem asi dyslektik, tak mě dali do lidušky na tanec, a proto jsem logicky skončil na konzervatoři. Tam jsem studoval u profesorů Slavického a Nečase. Po roce 1989 jsem končil základku.

Jak jste ten rok jako kluk vnímal?

Z mého dětského pohledu se nic moc nezměnilo, jen někteří převlékli kabáty. Byl jsem sice pionýr, ale jakmile jsem byl na konzervatoři, tak už jsem s tím nechtěl mít nic společného. A ještě o něco dříve jsem se začal zajímat o to, kdo jsem, proč nemáme sko-

ro žádné příbuzné, a objevil jsem, že za první řadou v naší knihovně máme jiné knihy: našel jsem tam učebnici hebrejštiny, modlitební knihy, fotografie a začal jsem se ptát.

Foto Karel Cudlín, 2014.

Jak na to reagovali rodiče?

Trochu vyděšeně, ošívali se, jak mi to mají vysvětlit. Začali jsme chodit na židovský hřbitov, na hrob předků, kteří umřeli v čase před Hitlerem. Trochu jsem se začal seznamovat s tím, co zbylo v Praze ze židovského života. A učil jsem se hebrejsky.

A při učení hebrejštiny vám dyslexie jako u češtiny nevadila?

Ne, protože to psal nějaký matematik a já dokázal rychle pochopit princip toho jazyka. Po roce 1989 mě rodiče vzali na židovskou obec a na Velké svátky do Jeruzalémské synagogy. Tehdy jsem se poprvé setkal s panem rabínem Mayerem a začal jsem chodit do jeho kroužku, pokud mě uvolnili ze školy o hodinu dřív.

A přitom jste studoval konzervatoř...

Ano. Bylo to něco jako sport, i když to bylo ve škatulce umění. Po absolventském představení, hrál jsem v romantické jednoaktovce *Marné opatrnosti*, jsem pak dělal na divadle křoví. Byl jsem spíše charakterový tanečník než technický. Talentu jsem moc nepobral. Ale na školu mám dobré vzpomínky, protože mě naučila tvrdému tréninku: začínali jsme v 7,30, škola

byla do šesti, a kdo chtěl, mohl ještě trénovat do osmi. Tenhle dril mně později pomohl v Izraeli.

Ještě bych se vrátil k tomu paralelnímu životu: jak šlo dohromady židovství a tancování, nebyl s tím problém?

Samozřejmě s všeobecným židovským životem je tancování v rozporu. Židovství zakazuje kontakt mezi mužem a cizí ženou. Při tanci se musíte dotýkat partnerky, i když při práci člověk tanečnici nevnímá jako ženu, ale jako partnerku, se kterou chce něco dokázat. Židovství to ale takhle nevidí. Navíc divadlo žádá, aby člověk pracoval i v sobotu, o šábesu. Pokračoval jsem sice ve studiu, protože rodiče chtěli, abych měl maturitu, ale vařilo se to ve mně. Nevěděl jsem, co ze mě bude. Uvažoval jsem buď o univerzitě, o psychologii, nebo o náboženské škole.

A kdy a co vedlo k vašemu rozhodnutí věnovat se náboženskému studiu?

Po škole, v polovině mého angažmá v Národním divadle, to znamená v roce 1995, mě tlačila maminka, abych se rozhodl. Pamatuji se, že tehdy jsem vydělával 2800 korun, později mi přidali a vydělával jsem 3600. Maminka říkala, není možné, aby sis myslel, že to bude jednou tak a podruhé jinak. Tak jsem se rozhodl, že odejdu do Izraele studovat. Jen ušetřit si na letenku byl tehdy pro člověka jako já problém. Mamince se narodila dvojčata a musel jsem rodičům něco dávat.

A kdo vám platil studium v Izraeli? Pokud dobře počítám, studoval jste tam třináct let...

Jeden rok na škole stál 10 000 eur. To není málo. Na počátku mně pomohla židovská obec, to mně vystačilo asi na rok a půl. Sice to tenkrát byly obrovské peníze, ale na celé studium to nestačilo. Pomohly mně hlavně samy školy, které jsou sponzorované. Já ty lidi, kteří do mě investovali peníze, neznám. A proto se dnes sám snažím, i když to jsou malé peníze, zase je té škole alespoň částečně vrátit.

Byla vaše cesta k vědomému a opravdovému židovství doprovázena i nějakým mystickým zážitkem, jak mi o tom vyprávěl třeba rabín Karol Sidon?

Ne! Měl jsem něco jiného, později na škole, ale to nebudu zveřejňovat. Nebo takhle: Být něčím ozářen, oslepen, to nic není, to není žádná víra...

Co to je víra? To je přece nějaké pole pro věřícího člověka, na kterém se setkává s Bohem a může s ním vést dialog...

Uvedu příklad. Wittgenstein si po přečtení knížky *Alenka v říši divů* položil otázku, co to je hra. V prvním díle se povídá: zvířátka byla mokrá a řekla si, zahrajeme si hru: budeme běhat. A proč budeme běhat, zeptala se? Abychom se usušili. A kdy skončíme tu hru? Až uschneme! A pak tak dlouho běhali, až uschli a byl konec hry. Alenka se zeptala: A kdo vyhrál? My všichni jsme vyhráli. A kdo dá odměnu? Odpověď zní: Ty, Alenko, dáš odměnu. Opravdu to byla hra? Wittgenstein říká, že lidé používají slova, termíny, ale ne vždy je dokážou definovat.

Já to, o čem hovoříte, bych nenazval hrou: Činnost těch zvířátek má jasný a smysluplný účel: usušit se. Hra vždy něco předstírá, simuluje, a v tom je přece rozdíl...

Jasně, šachy sice vyšly ze simulace války, ale pak se dostaly dál, už nic nepředstírají: jde o pouhou hru... Některé věci do vaší definice hry nespadnou, leží mimo... A podobně je to s vírou. Co to je víra? Můžeme říkat, že víra je od slova věřiti, tím se liší od vědění, je v ní nějaký přesah. Zároveň si musíme přiznat, že existuje několik druhů víry: jeden druh představuje záblesk, druhý druh postupný růst, jsem přesvědčen, že ten druhý způsob víry je pevnější. A to pravé osvícení může člověka potkat až na vrcholu vlastního dospívání ve víře: pak ho taky neohrozí, nikam nespadne. To se ale stane málokomu.

Vám se to stalo?

Přiznám se, že ne. Možná tady v Praze to prožiji.

Vrátil jste se po třinácti letech: Jak se podle vás židovská obec tady a vůbec celé Česko za ta léta změnilo?

Já si myslím, že se židovská obec v Praze nikam moc neposunula. Lidé tu stále očekávají, že obec pro ně něco udělá. Nedošlo tu k přerodu, který by je vedl k tomu, že ne všechno musí udělat obec, stejně jako občané si tu stále myslí, že stát je tu od toho, aby pro občany vše udělal. Málokdo se tu ptá, co jsem udělal pro obec nebo pro stát já? Jediná změna je, že staří pánové zemřeli. A ti, kdo byli mladí jako já, už mají rodiny a je pro ně těžké chodit do synagogy. Pak tu před deseti lety byly velké boje, a to obec taky nějak poznamenalo. Člověk se vrátí, má velké oči, ale vidí, že něco změnit je velmi těžké. Přesto mou radostí je ukázat světlo všem, kdo o to projeví zájem.

Současná pražská obec má podle různých zdrojů 1500 až 1700 členů a z toho je asi deset procent ortodoxních, a vy jste ortodoxní rabín...

Já jsem tradiční rabín.

Jaký je rozdíl mezi ortodoxním a tradičním rabínem?

Žádný! Ale je třeba říci, že ortodoxie vznikla jako reakce na reformní snahy. Proto raději používám slovo tradiční, protože má starší kořeny a neznamená nic jiného, než že Boží zákony jsou závazné.

Vy jste tedy dnes ortodoxní či tradiční pražský rabín, který tu má deset procent duší, tedy 150 či 170, a co pak ti zbylí? Jaký je vztah vašeho jádra ke zbylým členům?

Máte pravdu, jsem tradiční nebo ortodoxní, ale jsem rabínem této celé obce, ve které jsou členy ti, kdo mají židovskou maminku. Ostatní, kteří mají židovského tatínka nebo někoho z prarodičů, se mohou stát mimořádnými členy, to znamená, že nemohou volit a nemohou být zvoleni, jinak jim náleží veškeré další výhody.

A zaznamenal jste tu nějakou snahu, že by si pražská obec chtěla ještě zvolit nějakého dalšího liberálního či reformního rabína?

Zatím ne! Ale pod Federací židovských obcí v ČR je více organizací, jako jsou třeba liberálové... Ale jinak Evropa má problém: evropští Židé moc přijali mentalitu těch zemí, ve kterých žijí, a příliš filozofují a ideologizují.

A z čeho, podle vás, vyplývá v Evropě ten postupně se v poslední době zvyšující antisemitismus?

Má žena pochází z Francie, teď za námi přijede tchán a ten mi řekl, že se poprvé v životě v Paříži bojí. Antisemitismus je v dnešní době nejvíce živěn lidmi s muslimským vyznáním. Je tam ideologie a možná i politika, tedy snaha schovat úmysly do náboženského hávu.

Ve Francii je dnes asi 7 milionů muslimů, kteří tam žijí už ve třetí generaci, a přesto je tato společnost nepřijala jako své lidi. Ti jsou pak náchylní chopit se militantního islámu, který se dosud s existencí Izraele nevypořádal, a proto je ho možné tak snadno zneužít.

A jak si vykládáte vyvolenost Židů, která je někdy rovněž zdrojem antisemitismu?

Vyvolenost je jen jediná věc: že dotyčný národ si zvolil svého Boha Bohem a Bůh si zvolil svůj národ jako svůj národ tím, že mu předal svůj zákon.

Tento zákon zavazuje dotyčný lid, aby se podle něj choval. Má povinnosti a práva a nějaké výhody: třeba má větší sociální citění. Vyvolenost je jen přijetí zákona, nic víc.

Ale z této tři tisíce let staré tradice vyplývá i jistá pýcha, která je vždy trochu nebezpečná...

Pokud si člověk opravdu uvědomí hodnotu přijatých zákonů, nemůže být pyšný, protože ho to zavazuje a pýchu mu zapovídá. Zákony Žida vedou k pokoře.

A jak myslíte, že se bude vyvíjet izraelsko-palestinský konflikt?

To opravdu nevím, ale doufám, že s Boží pomocí vše dopadne dobře.

KAREL HVIŽDALA

(Psáno pro *Aktuálně.cz* a *Roš chodeš*.)

SMÍCHOVŠTÍ PODNIKATELÉ A MILOVNÍCI HUDBY

Ke 110. výročí úmrtí Josefa z Porthemu

V pražském Rudolfinu se konal 10. října roku 1894 koncert, který znamenal mezník na české hudební scéně. Jednalo se o vystoupení Českého kvarteta ve složení Karel Hoffmann (1. housle), Josef Suk (2. housle), Oskar Nedbal (viola) a Hanuš Wihan (violoncello). Na programu byla díla Bedřicha Smetany, Antonína Dvořáka a kvartet soudobého ruského skladatele Sergeje Tanějeva (1856–1915), klavíristy a hudebního pedagoga, profesora moskevské konzervatoře. Krátce před zahajovacím koncertem Českého kvarteta byl v Praze ustaven Spolek pro komorní hudbu, který měl za úkol zaplnit dosud chybějící mezeru v interpretaci českých skladatelů a interpretů komorních děl. Český spolek pro komorní hudbu (ČSKH) je dosud fungující hudební institucí, jednou z nejstarších v Čechách, trvající nepřetržitě sto dvacet let. V roce 1994 se spolek stal integrální součástí České filharmonie, přičemž si ponechal svůj historický název.

Velkým podporovatelem komorní hudby ve druhé polovině 19. století byl Josef Porges von Porthem (1817–1904), který napomohl vzniku ně-

Náhrobek Mosese a Judy Leopolda von Porthem na starém olšanském židovském hřbitově v Praze na Žižkově. Foto Židovské muzeum v Praze.

meckých a českých hudebních spolků a dal jim pevné místo v pražském veřejném životě. Především byl výraznou osobností a aktivním členem spolku Verein für Kammermusik in Prag, založeného roku 1876.

RODINA PORGESŮ A SPIRŮ

Josef se narodil v rodině Mosese Porgese, spřízněné s rodinou Spirů, v jejímž středu vyrostli významní rabíni a učenci. Po polovině 19. století byl vyhotoven rodokmen, zachycující linii Porgesů a Spirů od počátku 17. století (viz obrázek). Mosesův otec Gabriel byl přívržencem sektářského hnutí Jacoba Franka (1726 až 1791), které vycházelo z myšlenkového dědictví šabatiánů. Na konci 18. století pobývali Moses i jeho mladší bratr Juda Leopold v Offenbachu v sídle Frankovy dcery Evy. Nepříjemný pobyt i útěk z Offenbachu jsou podrobně popsány v Mosesových pamětech, uložených v Institutu Lea Baecka v New Yorku a v anglickém překladu zčásti zpřístupněných na internetu. Literárnímu zpracování tohoto tématu i následnému vzestupu rodiny Porgesů se věnoval v románu *Harfenik* Jiří Weil (1900–1959).

KARTOUNKA NA SMÍCHOVĚ

Po návratu do Prahy začali bratři podnikat a v blízkosti Židovského Města si zřídili roku 1812 na Jánském náměstí (Johannes Platz byl mezi dnešní Právnickou fakultou UK a Nemocnicí

Na Františku) malou dílnu na potiskování kartounu. Těto odbornosti a specializaci se věnovali celý svůj život a vynikli v ní. Během několika let zbohatli natolik, že mohli v roce 1815 společně zakoupit pozemky na Smíchově v blízkosti podobného podniku Arona Przibrama. Bývalou továrnu na výrobu cikorky Ferdinanda Delorme-

Rodokmen rodiny Spirů a Porgesů. Foto Muzeum hlavního města Prahy.

ho přebudovali Porgesové na prosperující podnik specializovaný na výrobu jemných potištěných látek. Bratři Moses a Juda zaváděli nové metody podnikání, v jejich továrně byl od roku 1834 i parní stroj, ve značné míře nahrazující ruční tisk. Smíchovská kartounka se poté stala známým příkladem protestů proti zavádění technických vymožeností do výroby, které vyvrcholily ničením strojů v roce 1844. Pohled na kartounku najdeme i v pozadí portrétu Mosese Porgese z Porthemu přibližně z téže doby.

ŠLECHTICI Z PORTHEIMU

Bratři usilovali o šlechtický predikát, který by jim pomohl ve snaze vyrovnat se křesťanským konkurentům. Vzhledem ke značné produkci se jejich to-

várna už v roce 1833 těšila pozornosti rakouského císaře Františka I. Práce obou bratří souzněla také s úsilím hraběte Karla Chotka a se zásadami právě založené Jednoty pro povzbuzení průmyslu v Čechách. Poté co továrnu roku 1841 navštívil císař a český král Ferdinand I. Dobrotivý, který se intenzivně zajímal o technické vynálezy a o jejich uplatnění v rozvíjejícím se průmyslu, byli bratři povýšeni do šlechtického stavu. Akt byl odůvodněn jejich bohatou charitativní činností a podílem na rozvoji průmyslu.

Hlavním výtvarným prvkem erbů byly podané ruce, motiv přátelství a věrnosti, který vyjadřoval spolupráci Mosese a jeho bratra Judy. Bratři získali šlechtický titul současně a založili starší a mladší linii Porgesů z Porthei-

Portrét Josefa Porgese von Portheim. Foto Muzeum hlavního města Prahy.

mu. V erbů se vzájemně odlišovali jen rozdílným znamením v klenotu. Zatímco klenot Moseseva erbů zobrazoval jelena desateráka, klenot Judova erbů se vyznačoval motivem růže. Symbolicky byly těmito znameními naznačeny ženské linie obou rodů. Manželkou Mosese byla Frederike Hirschová a osobní jméno Judovy manželky bylo Rosa.

Krátce po povýšení do šlechtického stavu vstoupil do vedení kartounky Mosesův druhý syn Josef. Přibližně z této doby pochází jeho portrét od litomyšlského malíře Antonína Dvořáka (1817–1881). Josef navazoval na otcovy úspěchy a pokračoval i v jeho charitativní činnosti. Moses při příležitosti své zlaté svatby v roce 1865 za-

ložil v Praze Josefově dětskou opatrovnu, v níž se věnoval zaopatření a výchově 120 dětí.

PORTHEIMKA

Rodinným sídlem Porgesů se stal letohrádek Portheimka, postavený ve 20. letech 18. století architektem K. I. Dienzenhoferem. Pěstování hudby bylo přirozenou součástí šlechtických i měšťanských rodin, v této tradici pokračoval i Josef Porges, který otevřel Mramorový sál Portheimky k provozování komorní hudby. Po otci zdědil lásku k hudbě, strýc Juda hrál dobře na housle a Josef sám byl talentovaným violoncellistou: byl členem domácího kvarteta, v němž působil jako hráč na violu Antonín Dvořák. Na podzim roku 1873 věnoval Dvořák dokonce tomuto hudebnímu seskupení *Smyčcový kvartet f moll*. Od 60. let 19. století se v Portheimce provozovala komorní hudba každé druhé nedělní dopoledne. Usedlost se stala vyhledávaným cílem slavných hudebníků, koncertovala zde například klavíristka Žofie Hergetová, žákyně Ference Liszta. Za Moseseva a Judova života pracoval na Portheimce jako dětský vychovatel Karel Sabina. (Kulturní akce se zde konají dodnes, sídlí tu Galerie Portheimka a pořádají se tu koncerty.) V Praze zakoupili Porgesové palác barona Jakuba Wimmera na nynější Národní třídě a pozdně barokní budovu zvýšili o patro a upravili její interiéry.

NÁHROBKY

Náhrobky členů židovské rodiny Porgesů můžeme najít na dvou hřbitovech. Moses a Juda Leopold byli pohřbeni na starém olšanském hřbitově v Praze na Žižkově. Jejich hroby byly umístěny v části, která byla ve druhé polovině 20. století přeměněna na park. Původní podobu jejich honosných náhrobků zachycuje historická fotografie. Z náhrobku Mosese Porgese zbyl pouze podstavec s německým nápisem, v současnosti stojící osamoceně vpravo od vchodu na hřbitov. Na témže hřbitově se dochoval i fragment náhrobku Heinricha Porgese z Portheimu (1819–1857), předčasně zesnulého třetího syna Mosese Porgese. Náhrobek čtvrtého Moseseva syna Gustava (1823–1916) a jeho manželky Mathildy (1830–1909) najdeme na novém smíchovském hřbitově na Malva-

zinkách v blízkosti nejhonosnější rodinné hrobky Josefa a Rosy von Portheim.

Hrobka je dominantou hřbitova a její náhrobní deska je jedinečnou výpovědí

Portrét Mosese Porgese von Portheim. Foto Muzeum hlavního města Prahy.

o Josefu von Portheim. Obsahuje notový zápis několika taktů druhé věty *Kvartetu č. 9 C dur, op. 59, č. 3* Ludwiga van Beethovena, jež skladatel zkomponoval na přání Andreje Razumovského, ruského diplomata, který strávil část svého života ve Vídni a zúčastnil se vídeňského kongresu. Právě druhá věta třetího kvartetu patřila zřejmě k oblíbeným Josefovým skladbám. Je doloženo, že pohřební průvod, vycházející z Port-

Náhrobek Josefa Porgese z Portheimu na židovském hřbitově na Malvazinkách. Foto Iva Steinová.

heimky, byl doprovázen hudebním vystoupením a lze předpokládat, že šlo o stejný kvartet, jehož notový zápis dodnes zdobí Josefovou hrobku.

IVA STEINOVÁ

VŠICHNI JSOU TEĎ POZORNĚJŠÍ A TIŠŠÍ

Rozhovor o životě v Izraeli s Terezou Černou

Mgr. **TEREZA ČERNÁ, Ph.D.** (nar. roku 1978 v Praze), vystudovala Evangelickou teologickou fakultu UK a nedávno dokončila doktorát na katedře hebraistiky FF UK. Působila na brněnské židovské obci, od roku 2011 žije se svým manželem v Izraeli. Do češtiny přeložila (spolu s M. Křížovou) prózy Etgara Kereeta (Létající Santini; Najednou někdo klepe na dveře), satiricky laděnou knihu Moše Chuvata a havran frontmana populární izraelské skupiny Teapacks Kobihu Oze, biografii Simona Wiesenthala

Jak jsem říkala, u nás je to klidnější, takže všechno prožíváme spíše přes televizní obrazovku. Než začala pozemní operace, tak jsme měli pocit, že to bude „jako vždycky“ a za týden bude zase klid. Jakmile se ale izraelská vláda rozhodla, že je třeba zničit teroristické tunely a vstup pozemních jednotek je nezbytně nutný, pocit relativního bezpečí úplně vymizel. Hlavně proto, že ve zprávách najednou vidíte fotografie padlých vojáků, a také proto, že v téhle ne-trpělivé a uspěchané zemi jsou najednou

Mírová diplomacie: Hamás: „Žádáme smrt všech Židů!“
John Kerry k Netanjahuovi: „Nemohli byste mu vyhovět alespoň napůl?“

od Toma Segeva, román Plačící Zuzana od Alony Kimchi a Třetí knihu královskou od Jochi Brandesové. Pracuje na české ambasádě v Tel Avivu.

Terezo, jak prožíváte současné dny?

Před televizí, to hlavně. Zprávy, zprávy a zase zprávy. My bydlíme na půl cesty mezi Tel Avivem a Haifou, tudíž tu máme relativní klid. Když celá operace začala a teroristé z Gazy nasadili i rakety delšího doletu, spadla jedna z nich i u nás, což jsme se dozvěděli až ze zpráv, nefungovaly totiž sirény...

Do jaké míry narušuje válka váš život? Jak reagují děti?

všichni nějak pozornější, ochotnější a tišší. Naše holky jsou ještě moc malé na to, aby to nějak vnímaly. Při poslední palbě naším směrem jsme byli doma, kde nemáme kryt, takže jsme se všichni nacpali do koupelny (kromě psa, ten odmítl spolupracovat a demonstrativně se rozvalil na gauči). Abych dceři ukrátila chvíli, tak jsme zprovoznily pračku.

Znáte někoho, kdo bydlí v ohrožených oblastech?

Znám. Moje kolegyně je z Ašdodu, a dokonce byla při tom, když 11. července jedna z raket ve městě zasáhla benzínovou pumpu. Vyprávěla mi, že byli zrovna na cestě do Tel Avivu, ona chtěla vzít

benzin, ale manžel to důrazně odmítl a rozhodl, že tankovat se bude až v Tel Avivu. Když se rozhoukala siréna, zůstali stát na křižovatce právě u té benzinky. Manžel s jedním chlapečkem utíkal do bezpečí na blízký hřbitov a ona se pokoušela vyprostit z dětské sedačky druhého syna. Protože to na hřbitov nestihla, zvolila benzinku. V posledním okamžiku ale usoudila, že pumpa není až tak dobrý nápad a že to bude lepší na druhé straně, kde zalehla na zem. Syn samozřejmě začal plakat, protože se vyděsil. Naštěstí prý za nimi běžel ještě jeden muž, který jim chtěl být nablízku, aby mohl případně pomoci. V tichu, které se rozhostilo po doznění sirény, se najednou ten pán podíval na plačící dítě a zeptal se: „Taky hledáš brabence?“ Dítěti zajiskřily oči a začalo usilovně hledat na zemi, která se naštěstí mravenci jen hemžila.

Jak lidé většinou reagují? Bojí se, nebo už to berou jako „normální“?

Můžu mluvit jen za sebe a ano, já se bojím. Ani ne tak, že se něco stane mně samotné, ale že mi povolají muže nebo přátele a já se pak připojím ke stovkám ostatních, kteří nadskočí při každém zazvonění telefonu a kterým se udělá mdlo, když na displeji vidí neznámé číslo. Rutinní je samozřejmě obvolávání přátel, o nichž vím, že se pohybují v nebezpečnějších zónách. Moje kamarádka například nedávno úspěšně ukončila studia medicíny, její muž ji chtěl překvapit a jako dárek jim rezervoval víkend v hotelu v Ejlatu. Z Cholonu, kde, jak mi říkal jiný kamarád, utíkají lidé do krytu několikrát denně, noci nevyjímaje, se tedy vydali trochu si odpočinout a nechat se pohýčkat v hotelu. Ještě tu noc teroristé na město vypálili několik raket. Asi bych nevolila výraz „normální“, řekla bych spíš, že si lidi prostě zvykli.

Už jste v Izraeli nějaké boje zažila?

Vzpomínám si na svou „první válku“ v létě 2006, které se začalo říkat druhá libanonská válka. Byl pátek podvečer, já a má spolubydlící, dobrovolnice v Německu, jsme byly doma a po práci jsme plánovaly velmi náročné nicnedělání. Pak zazvonil telefon a ze sluchátka na mě křičela hysterická maminka mé spolubydlící, která neustále opakovala, že se máme obě sbalit a přiletět okamžitě do Berlína. Já jsem se jí svou velmi chabou němčinou snažila vysvětlit, že je všechno v nejlepší pořádku, v Chadeře přece

není na co střílet. (To, že tu máme elektrárnu coby jeden ze strategických bodů, jsem takticky zamlčela.) O několik málo minut později se rozhoukala siréna. My jsme tady za vodou, máme celou minutu a půl na to, abychom se dostaly do krytu, a tenkrát jsme bydlely v přízemí, takže stačilo jenom seběhnout schody. Tož jsme hodily do tašky láhev vody, ponožky a svetr a vylezly před dveře. Na schodišti už postával celý barák a dole u dveří byla jakási etiopská žena, na níž viselo asi deset dětí a v ruce držela svazek klíčů, za který by se nestyděl ani ředitel školy. Žena pomalu a trpělivě zkoušela jeden klíč za druhým, až najednou siréna dozněla, žena vyzkoušela ten poslední a do hrobového ticha pronesla: „Nemám správný klíč.“ Zatímco jsme se na ni všichni smutně koukali, ozvaly se dvě příšerné rány, na což zkušenější sousedi reagovali vydechnutím, že je po všem a metlili zpátky domů.

Jsou lidé informovaní, vědí, co mají dělat?

Současnou válku jsem si uvědomila plně až v momentě, kdy volala sestra mého muže, která se nedávno přestěhovala do Tel Avivu, a lehce nervózním hlasem mi řkala: „Houká siréna a já nevím, co mám dělat, nevím, kde je kryt, co mám dělat?“ Takhle zmatení byli zpočátku asi všichni, kromě těch, kdo žijí v blízkosti Pásmu Gazy a raketové útoky jsou součástí jejich každodenní rutiny již čtrnáct let. Nastavení do jiného modu ale probíhá relativně rychle. U mě se to třeba projeví tím, že když jsem někde venku, ve městě, tak první, co hledám, je cedule se šipkou vedoucí do krytu, popřípadě kam se může člověk schovat. Úroveň informování občanů je v Izraeli velmi vysoká, jakmile začne ozbrojená kampaň, součástí televizních přenosů se automaticky stane i upozornění, jak se mají lidé chovat v případě útoku. V ohrožených oblastech jsou lidé zvyklí vzájemně si pomáhat, sociálními sítěmi i sdělovacími prostředky proběhla například fotografie člověka, který vlastním tělem chránil matku s batoletem. Později se ukázalo, že tenhle pán prostě viděl mámu, jak se snaží co nejvíce se přikrčit a schovat pod sebe dítě, a tak jí přispěchal na pomoc a přikryl je oba dva. Vůbec se neznali.

Jaké je zpravodajství v izraelských médiích? Jsou zvláštní pořady, vysílání, inspirují se válkou pořady?

V televizi běží výlučně zpravodajství, jedině když nastane příměří a skutečně se nestřílí, tak můžete vidět běžný program, pokud tedy nemáte kabelovku. Mezi zpravodajské bloky jsou většinou zařazeny nejrůznější rozhovory, analýzy či dokumenty věnované předchozím kampaním a ozbrojeným konfliktům.

Sledujete třeba BBC a další zahraniční stanice? Co říkáte jejich zpravodajství?

BBC nebo další zahraniční stanice sledovat nestihám, částečně se o zpravodajství zahraničních médií ale hovoří i v rámci izraelských zpráv, hlavně proto, že často podávají zkreslený pohled na situaci. Můžu říct, že během současné operace objektivita zahraničních médií značně stoupla, což je velmi důležité, uvědomíte-li si fakt, že v dnešní době války probíhají také ve virtuálním prostoru. Fenoménu falešných svědectví a informací se věnovala třeba jedna z reportáží právě britské BBC, která bývá většinou protiizraelsky zaměřená. BBC provedla průzkum nejrůznějších snímků uveřejněných na sociálních sítích, které podle popisků pocházejí z Gazy. Zjistila, že v mnoha případech jde o fotografie pořízené v minulých letech v Sýrii, Iráku a v dalších válkou zmiňovaných oblastech, nikoli během současného konfliktu. Na Facebooku se dokonce objevil snímek rodiny Fogelových, jejichž pět členů povraždili 14. března 2011 dva palestínští teroristé, s titulkem „This has happened today in Gaza“, tedy „Tohle se dnes stalo v Gaze“, což už je skutečně vrchol cynismu. Facebook a další sítě se staly virtuální frontou. Já osobně se veškerých komentářů, snad až na pár ojedinělých výjimek, zdržuji a dost mě mrzí reakce některých lidí, o nichž jsem si až dosud myslela, že dokážou používat vlastní hlavu. Pročetla jsem i některé články publikované v českých novinách, i ty mě značně zklamaly, hlavně proto, že je na nich vidět zoufalý nedostatek souvislostí a informací, které však v dnešním technologií prosáklém světě není až takový problém získat.

Dokážou lidé o bojích třeba i žertovat, reagovat černým humorem?

Černý humor je, řekla bych, průvodním jevem. Již několik dní po zahájení operace se například objevilo video natočené na telefon, na kterém je vidět šedé nebe a slyšet, jak autor videa utíká a křičí: „Kasám spadnul!“ Kameraman běží k nějakému domu, na pozadí jsou nejrůznější ruchy a celý ob-

raz se klepe, což ještě zvyšuje dramatickост scény. Nakonec kameraman oběhne zaparkované auto, na obrazovce se objeví muž: sedí na zemi, má pokrčenou nohu, tváří se bolestně a kameraman se ho zeptá: „Kasáme, jsi v pořádku?“ Podobných videí se objevila celá řada, o karikaturách nemluvě. Posledním hitem se stal bojový singl Hamásu nazpívaný v hebrejštině o tom, jak organizace zničí „všechny sionisty“ a vyzývá k „teroristickým útokům“, který okamžitě převzali téměř všichni vojáci a rezervisté nasazení u hranic s Gazou i uvnitř coby výborný vtíp; v současné době existuje již několik izraelských verzí.

Co vám na tom celém nejvíce vadí?

Mně osobně nejvíce vadí atmosféra, která celou operaci provází. Přihlouplé komentáře lidí, kteří tu nežijí, i lidí, kteří tu žijí. Nesmyslně vyostřená kritika a veřejné pranýřování například izraelských umělců, kteří kdesi projevili nesouhlas s tím, že na palestinské straně opět umírají civilisté, s čímž podle mě nesouhlasí velká část izraelské veřejnosti. Jenže třeba komentář přední izraelské herečky Gily Almagorové, že „se stydí za to, že je Izraelka“, či komičky Orny Banajové, že „je mimozní levičák, co má rád Araby“, byly zcela vytrženy z kontextu, nafouknuty do příšerných dimenzí. Gila Almagorová se „styděla“ v souvislosti s brutální vraždou palestinského chlapce Muhammada abú Chudajra, kterou mají podle všeho na svědomí židovští extremisté, a Orna Banajová vyjádřila lítost nad tím, že v den, kdy poskytl rozhovor izraelskému kanálu Aruc 10, zemřelo několik palestinských žen a dětí, což zakončila právě výše zmíněnou větou. Tahle naprostá netolerance k názoru druhého, ať už je jakýkoli, a opomíjení detailů i okolností mě upřímně děsí.

A odjinud: Co teď překládáte, nebo byste ráda překládala?

V současné době nepřekládám nic. Doce-la ráda bych ale udělala celou povídkovou tvorbu Etgara Kereta; v Čechách už vyšly dvě sbírky tohoto současného a velmi oblíbeného spisovatele, kterého si cením i lidsky. Ačkoli se zvláště ve svých raných textech věnuje hodně armádě a i dalším tématům charakteristickým výlučně pro Izrael, myslím, že má co říci i lidem, kteří v těhle, jak on sám říká, „rozpálené a dusné Levantě“ nevyrostli. Pak mám ještě dva sny a to je román *1948* Jorama Kanjuka a trilogie *Dny Ciklagu* S. Jizhara. ALICE MARXOVÁ

ŽIVOT A VZPOMÍNKY

V nakladatelství Sefer vychází kniha o rabim Gustavu Sicherovi

Nakladatelství Sefer vydává nový titul: knihu *Rabín Gustav Sicher. Život, dokumenty, vzpomínky*. Původně měl vyjít o několik let dříve (k 50. výročí rabínovy smrti), kdy autorka Zuzana Peterová odevzdala nakladatelství rukopis, ale záměr připravit a vydat publikaci o pozoruhodné osobnosti Gustava Siche- ra se ukázal být složitější, než se původně předpokládalo.

Vlastní autorčin text s názvem *Vzpomínky* tvoří nakonec třetí, nejrozsáhlejší část publikace. V něm je prostřednictvím vzpomínek lidí, kteří se v mládí s rabínem Sicherem v Čechách či v Palestině setkali, zachyceno v konkrétních situacích a událostech jeho pojetí judaismu, vztah k židovskému společenství, k tradici i k obyčejným lidským bolestem a starostem.

Ukázalo se totiž, že pro postižení osudu i osobnosti muže, který vykonával rabínskou službu od náchodských počátků až po úřad vrchního a pražského rabína v Čechách (s válečnou přestávkou) celých 54 let, tu ještě něco chybí. Zejména proto, že očitých svědků se přes všechnu snahu podařilo vypátrat a kontaktovat poměrně málo.

Proto se Tomáš Pěkný (kniha *Rabín Gustav Sicher* je jeho posledním edičním počinem) dohodl s autorkou na rozšíření celkového pojetí knihy o úvodní životopis a střední část s cílem shromáždit a otisknout vše podstatné, co se v archivech a muzejních fondech na téma Gustav Sicher podaří objevit.

BIOGRAFIE

Práce na rabínově biografii se ujal Daniel Polakovič, odborný pracovník

v oddělení židovských dějin a judaistiky Židovského muzea v Praze. Podařilo se mu zjistit řadu skutečností i detailů z rabínova života. Díky němu můžeme sledovat, jak se například setkává i mívá s jiným rabínem, který

patří k těm několika málo Židům, kteří působili jako rabíni v českých zemích před druhou světovou válkou a mohli na svou činnost navázat po jejím skončení, totiž s Richardem Federem:

„Po skončení vysokoškolských studií začal v roce 1905 Gustav Sicher učit na Vyšší reálce v Innsbrucku židovské

náboženství, ale záhy převzal po rabínovi Ignazi Schulhofovi místo zastupujícího rabína v Ústí nad Labem. I zde pobyl jen krátce: zúčastnil se totiž konkurzu na místo rabína v Náchodě. Sicherovým soupeřem tu byl bývalý spolužák Richard Feder, s nímž jej pojila od raných studentských let přátelská kolegialita. Fakt, že se vedení náchodské židovské obce v březnu 1906 rozhodlo pro Gustava Siche- ra, však Richard Feder těžce nesl, což se projevilo v hořkém tónu jejich korespondence. Přesto to byl náchodský rabín, na něhož se později Feder, tehdy rabín v Roudnici, obrátil s prosbou, aby napsal posudek na jeho české učebnice hebrejštiny pro židovské žáky českých obecných škol. Sicher nejenom že napsal písemné dobrozdání, ale prezentoval toto dílo velice příznivě v českém židovském tisku. To prolomilo ledy, i když se oba rabíni někdy neshodli – zejména v názoru na propagaci sionistického hnutí, kterého byl G. Sicher velkým příznivcem. Zajímavé je, že si – dávní spolužáci – celý život vykali.“

Takových zajímavých pasáží najdeme v Polakovičově textu celou řadu. (Za poznámku také stojí, že Zuzana Peterová v roce 2004 vydala o rabim Federovi knihu, sestavenou z jeho vlastní korespondence a vzpomínek i ze vzpomínek současníků.)

DOKUMENTY

V druhém oddíle s názvem *Obrazy ze života* jsou shromážděny dokumenty: fotografie, doklady, vysvědčení, legitimace, faksimile dopisů, pohlednice a divadelní programy. Jejich celek nás přenáší do doby a míst, ve kterých rabi Sicher žil a pracoval, dává pozadí a konkrétní prostor životopisné části a vytváří a evokuje atmosféru pro závěrečný oddíl vzpomínek. Zvláštní místo mezi nimi zaujímají fotografie Jana Lukase, který pořídil v roce 1957 pro Židovskou obec v Praze sérii fotografií, zachycujících rabiho Siche- ra ve Staronové a Jeruzalémské synagoze a v Maiselově ulici. Vedle toho, že se jedná o snímky velké dokumentární ceny, je třeba říci, že jde asi o nejkrásnější fotografie z pražského židovského prostředí vůbec.

Vyhledávání a shromažďování podkladů pro tuto druhou část, které vůbec nebylo jednoduché, trvalo skoro tři roky. Daniel Polakovič objevil velmi zajímavé dokumenty v jeruzalém- ském Central Archives for the History of the Jewish People, další se našly ve sbírkách Židovského muzea v Praze, v klatovském archivu a jinde. Nakonec se podařilo shromáždit materiál, který zajímavým a přehledným způsobem zrcadlí jak život rabiho Siche- ra, tak i život a osud českého Židovstva jeho doby.

VZPOMÍNKY

Texty v oddíle *Vzpomínky* vznikly na základě rozhovorů a korespondence, které v letech 2007–2009 vedla Zuzana Peterová s lidmi, kteří se ve svém životě s Gustavem Sicherem podstatněji setkali a byli ochotni o tom poskytnout svědectví. Jsou řazeny chronologicky podle toho, k jaké době v životě rabína se vztahují. Autoři a autorky jsou na vlastní žádost uváděni pouze prvními jmény. Řada z nich už dnes nežije. Jejich výpovědi jsou převyprávěny, ale nijak podstatně

to nesnižuje jejich věrohodnost. Posuďte sami:

„Byl prosinec, rok 1959, a já stál před bránou věznice, vězeňská vrata jsem měl bohudík za zády a před sebou celý svobodný svět. Tedy, jak se to vezme svobodný: sice komunistický, ale bez mřížů. Ty jsem si teď právě ‚odseděl‘.

Vůbec jsem nebyl schopný pohnout se z místa. Co budu po tolika letech dělat?

Pocítil jsem strašlivý chlad. Podíval jsem se na sebe. Aha. Košile, lehké sako, tenké kalhoty. Nic víc. Jak mě před lety zavřeli, bylo to na jaře a byly mimořádně horké dny, tak tady stojím – téměř v letním. A teď je hluboká zima, poslední měsíc roku.

Na rukávě se mi něco zatřpytilo. Podíval jsem se blíž. Vločka! Sněhová vločka! Kolik let jsem ji takhle zblízka neviděl.

Chtělo se mi brečet. Mně, dospělému chlapovi, který má sem tam prošedivělé vlasy, který jako dítě přežil Osvětim a pochod smrti...

Zalovil jsem v kapsách saka. Objevil jsem deset korun. Sláva! Mám na tramvaj!

Vůbec jsem nepřemýšlel a jel jsem rovnou na židovskou obec. Propletl se uličkami a byl v Maislovce.

Můj druhý domov. Který je ale ten první? Vždyť vlastně ani žádný nemám. Žena se se mnou rozvedla, sotva jsem byl první rok ve vězení. Prý aby si zachránila dobré místo v laboratoři. A děti? Nestihli jsme je.

Zatůkal jsem na dveře.

„Dále,“ ozval se zvláště nepříjemný hlas.

Pomalinku jsem otevřel. Za stolem seděl muž, kterého jsem neznal.

„Promiňte, že ruším,“ začal jsem nesměle. „Ale přicházím sem po mnoha letech.“

„A proč zrovna teď?“ zeptal se nevrle.

„Víte, tahle obec je vlastně jako můj domov. Celých sedm let jsem na tuhle chvíli myslel. Celou dobu jsem se tímhle okamžikem – že jednou přijdu sem, na obec – utěšoval a vlastně mě to drželo nad vodou.“

„Nad vodou? Kde jste tedy byl?“

„Ve vězení. Teď mě pustili, tak jdu rovnou sem.“

„Muž za stolem poprvé zvedl oči a zapíchl je do mě. Bylo mi nanic.“

„Takže jste seděl ve vězení a teď jdete sem, na židovskou obec, abyste po nás něco chtěl? Jako by se nechumelilo? Jako hodný chlapeček? Tak to tedy ne! My takové živly, jako jste vy, tady nechceme a nic od nás nedostanete. Račte – za vámi jsou dveře!“

A zvedl ruku, namířil ji na dveře a lusknutím prstů naznačil, abych rychle zmizel.

Nehnul jsem se z místa. Mě přece odsud, z obce, kde jsem vyrůstal, nebude nikdo vyhazovat! Mně nikdo nebude v těchto prostorách říkat, že jsem živel a že tady nemám co dělat!

„Slyšel jste? Mám vám to snad zopakovat? Tamhle jsou dveře!“

Náhle se otevřely propojovací dveře do další místnosti. Stál v nich rabín Sicher.

„Pojďte dál, Arone. Pamatuji si na vás. Připravoval jsem vás na bar micva, ale válka všechno překazila. Dáte si určitě se mnou černou kávu, že?“

Rabi Sicher jde do Staronové synagogy. Foto J. Lukas.

A pokynul rukou, abych vstoupil do jeho rabínských místnosti.

Měl jsem v krku knedlík. Nemohl jsem vůbec nic říct.

„Posadte se,“ vlídně ukázal na křeslo pan rabín.

Sedl jsem si na krajíček.

„Udělejte si pohodlí,“ všiml si mého ‚posedu‘ a přistrčil mi koflík s horkou kávou.

„Když jsem byl v Palestině, tak

jsem tolik toužil po našem českém turkovi. Tam tuhle kávu totiž moc neznají.“

Nebyl jsem pořád schopen slova.

„Kolik sladíte? Mám tady jen úlomky kostek, dáme to ale přibližně dohromady.“

Nabral lžičkou kousky a vhodil je pomalu do mého šálku.

„Ještě?“

„Ano, prosím,“ tiše jsem odpověděl. Sotva ale nabral v cukřence, hned jsem se opravil: „Vlastně ne. Děkuji. To úplně stačí.“

Podíval se na mě a usmál. Pak v klidu vhodil plnou lžičku do mého šálku.

„Tady už nejste ve vězení a nikdo vám nic nezakáže, i když se to na začátku tak nezdálo,“ a udělal mírné gesto směrem k místnosti, kde seděl ten podivný muž.

„Víte, já dobře znám ty lidi, co vás hostili tolik let. Sám mám s nimi jisté potíže. Abych tuhle obec aspoň trochu ochránil, musím s nimi občas mluvit. Není to jednoduché. Ale co je to proti Boží věčnosti. Oni jednou z našeho života stejně odejdou, náš Nejvyšší zůstává. A to je nutné mít pořád na paměti, Arone.“

Ani nevím, jak dlouho jsme si povídali. Bylo mi po tolika letech zase jako člověku.

Za dva dny mi přišel domů dopis. Lekl jsem se. Co jsem provedl? Nové předvolání k výslechu?

S třesoucí rukou jsem otevřel obálku. Na zem mi vypadly tři stokoruny. A k nim malý lísteček. Stálo na něm: „Hodně sil do života! G. S.“

Ten lísteček mám dodnes schovaný.“

Kniha *Rabín Gustav Sicher* se objeví v knihkupectvích během tohoto měsíce.

jd

Zuzana Peterová: *Rabín Gustav Sicher. Život, dokumenty, vzpomínky.* Životopisná poznámka Daniel Polakovič, obrazová příloha Tomáš Pěkný a D. Polakovič.

Vydal Sefer, s. r. o., nakladatelství FŽO v ČR; 144 stran, pevná vazba, vydání první. Doporučená cena 220 Kč, v redakci 180 Kč.

BIBLE JAKO VLASTNÍ ŽIVOT

O biblické inspiraci u M. Chagalla a B. Reynka

Do 14. září je ve Valdštejnské jízdárně v Praze otevřena dvojevýstava *Chagall – Reynek*, na níž se sešli dva významní umělci a básníci se silnou představivostí a vnitřním životem, rozvíjeným i literární tradicí. Je zde vystaveno 105 leptů slavné *Bible* Marca Chagalla (1887–1985) a 273 leptů, suchých jehel a monotypů básníka Bohuslava Reynka (1892–1971). Rozhodující pro jejich konfrontaci na společné výstavě je ovšem především jejich hluboký vztah k Bibli, která byla pro oba celoživotní inspirací.

Na nepřilíh zdařilých plakátech vidíme detaily z Chagallových leptů, zatímco Reynkovo jméno v dolním rohu se snadno přehlédne. Na samotné výstavě je naopak celé přízemí Valdštejnské jízdárny věnováno dosud snad nejrozsáhlejší přehlídce Reynkových grafik, zatímco na Chagalla zbyl omezený prostor galerie. Návštěvník tak může být zmaten bombastickou reklamou a rychle spěchá k závěru výstavy. Je otázkou, zda by nebylo lepší věnovat více pozornosti přípravě samostatných výstav těchto umělců než takto nevyvážené konfrontaci.

TÓRA I NOVÝ ZÁKON

Vzhledem ke kvalitě díla obou umělců a jejich bytostnému zakotvení v biblické tradici je však možné srovnání jejich rozdílného temperamentu i vztahu k biblické tradici. Oba jsou soustředěni na poněkud odlišnou stránku biblické tradice: pro Chagalla je to židovská Tóra, Tanach a midraše, zatímco Reynek čerpá především z Nového zákona. Tato základní odlišnost obou umělců-básníků je však současně zdrojem jejich příbuznosti – oba totiž úzce konfesní přístup ke své látce výrazně překračují. O Chagallově je známé, že se bránil být považován za výhradně židovského umělce a novozákonní inspiraci se ve svém *Vzkříšení Lazara* (1910) nebo *Kalvárii* (1912) či pozdějších obrazech revolučních pogromů a ukřizování nikdy nevyhýbal. Podobně u Reynka v jeho básních i na samot-

né výstavě najdeme celou řadu prací, dokládající jeho niterný vztah ke starozákonním příběhům. Je zajímavé, že téměř všechny pocházejí z let 1945 až 1955, kdy byly všudypřítomné živé vzpomínky na šoa, působily i události spojené s exodem do Palestiny a vznikem Státu Izrael.

Reynkovy grafiky svou neurčitostí nabízejí různé možnosti výkladu. Zatímco jeho rané grafiky s krajinnými

Marc Chagall: *Abraham a tři andělé*.
Nadační Fond Richarda Fuxy.

pohledy z petrkovského okolí jsou neobyčejně lyrické, za války a po roce 1945 došlo v jeho tvorbě k výrazné proměně. Více se soustředí na jednotlivé biblické motivy a postavy. V roce 1952 vytvořil pozoruhodný cyklus 70 prací technikou cliché verre (odpovídající v podstatě monotypu), v nichž se jeho kresba zjednodušuje, uvolňuje a stává neobyčejně expresivní. Tyto práce dosahují až na hranice informelu a jsou dobře srovnatelné s Boudníkovou grafikou. Právě tato část Reynkovy tvorby je na výstavě zastoupena početným souborem, který ji nově zasazuje do zcela soudobého kontextu.

STAROZÁKONNÍ MOTIVY

Nejstaršími Reynkovými starozákonními motivy jsou zde suché jehly

Oběť Abrahamova a *Sen Jakubův* (obě 1945), následuje působivý *Oblak* (1947). V následujícím roce začal Reynek pracovat na cyklu *Jób I–IX* (1948–1950), který představuje jeho patrně nejvýznamnější starozákonní cyklus, z něhož jsou však ve Valdštejnské jízdárně vystaveny pouze asi čtyři listy. Jeho expresivní *Judita* (1949) je první z výrazněji figurálních grafik, které se nyní objevují stále častěji a od dosavadního Reynkova díla se odlišují neobvyklou dramatičností. V době kdy dokončoval cyklus *Jóba*, vytvořil také *Požehnutí Ezauovi* (1950), zajímavé svým nezvyklým námětem, a *Samsona* (1950), vynikajícího dramatickým podáním. Poté následoval poněkud temný *Slepý Tobiáš* (1951). Z následujících let 1952–1955 pochází asi nejvíce jeho starozákonních listů: nový *Jób* (1952), grafický list *Potkání v Ninive* (1953), lyrický a citový *Rút a Boaz II*, u něhož je srovnání s Chagallovým viděním snad nejpříhodnější. V letech 1952–1954 vzniklo také několik variant *Galileje I–II*. Reynkovy starozákonní motivy pokračují grafikami *Noe vypouští holubici*, informelním *Bileámem s oslicí* a výrazně figurální *Rebekou* (v rozhovoru s Eliezerem), následují víceznačné *Letnice*, všechny z roku 1955. Z téhož roku pocházejí i pozoruhodné listy *Ábel* a *David pastýř*, který jako by držel

svého lva přátelsky v náručí. Celou sérii uzavírá několik tisků s názvem *Arbor* (1955) s mladou jabloní s jediným červeným jablíčkem v koruně, připomínající rajskou zahradu.

CHAGALLOVA BIBLE

Bible Marca Chagalla představuje monumentální projekt, který začal v roce 1931 a byl dokončen teprve po 25 letech. Spojuje umělcovy dětské prožitky (kdy navštěvoval cheder ve Vitebsku) se zkušenostmi dospělého člověka a zkušeného grafika. V průběhu 30. let se Chagalovo líčení biblické historie stávalo pod vlivem tehdejších událostí stále dramatičtější. Také Chagall vidí Bibli po svém, nenechává se příliš svázat textem ani historií. Počínaje stvořením ukazuje Boha i člověka

v jejich vzájemném vztahu a společném zápolení. Přirozené i nadpřirozené existuje v jeho obrazech společně v témže světě a je úzce spojeno lidskými sny, zjeveními, expresivními gesty a výkřiky. Nejsou to pouhé ilustrace, Chagall se často od textu odchyluje nebo v jednom obraze kombinuje motivy různých událostí. Přesto je každý list bezprostředně spojen s původním textem, inspirován jeho naléhavostí a emocemi.

Chasidskou víru ve stále přítomnou možnost příchodu Mesiáše vyjadřují Chagalovy dětské fantazie o Eliášovi, který přichází ke dveřím přestrojený za žebráka. Bez jakékoli idealizace zpodobňuje biblické patriarchy a proroky jako obyčejné nemotorné venkovany, které chasidismus pozdvíhal nad chudobu jejich životů a přibližoval je Bohu. Také Chagalova láska k chasidským příběhům a jejich vyprávění byla ohlasem biblických příběhů, které se tak v ilustracích vrací ke svému zdroji. Jasně vztahuje svoje lepty k biblickým textům a oživuje je v neobvyklých kompozicích skrytým symbolismem a výbuchy náhlých emocí. Jeho mísení přírodních a nad-

Bohuslav Reynek: *Jób*.
Nadační Fond R. Fuxy a Galerie Z. Sklenář.

přirozených prvků v jednom prostoru, kde andělé a lidé sedí společně u stolu, je nepochybně rovněž ohlasem chasidské mystiky.

BIBLE JAKO VLASTNÍ ŽIVOT

Chagall oživoval Bibli, jako by to byl jeho vlastní život, někdy až k použití svých vlastních rysů pro *Josefa* nebo

Božího posla. Jeho vidění biblické minulosti ovlivnila určitě také jeho vlastní životní zkušenost a události 30. a 40. let, kdy současný vývoj začal stále více připomínat temné stránky národní minulosti. Chagall měl v živé paměti pronásledování Židů v Rusku během kišiněvského pogromu roku 1903 a za první světové války a tyto vzpomínky byly znovu probuzeny růstem nacismu a antisemitismu v Německu (Chagalovy monumentální práce v Mannheimu byly 1933 zničeny z Goebbelsova rozkazu). *Pád Jeruzaléma* byl

poslední list dokončený v Evropě před válkou. Nevyjadřuje pouze katastrofu evropského Židovstva, ale prorocky ukazuje také deportace a pochody smrti v blízké budoucnosti. Poválečné události a vznik Státu Izrael v roce 1948 zase poskytly téma pro jeho konečné vizionářské scény podle Izajáše, Jeremjáše a Ezechiela.

Podobně se, jak jsme viděli, prolínal život s biblickým poselstvím i u Reynka. Kvůli jeho studiím se rodina na čas přestěhovala do Jihlavy, kde poznal řadu židovských sousedů, Petřkov zatím spravoval statkář Kraus ze sousední vesnice. Vždycky miloval Rembrandta a jeho první učitel výtvarné tvorby v Jihlavě byl prof. Max Eisler. Za války, z nemožnosti jiné obživy, si Reynek pořídil malé stádo ovcí, kterým dával biblická jména. Rodinný statek v Petřkově byl konfiskován Ústřednou pro židovské vystěhovalectví, což byl pouze eufemismus pro deportace. Rodina se musela opět vystěhovat a básník přišel i o své ovečky. Teprve v této době do jeho tvorby vstupují otevřeně biblické postavy a příběhy, což se však plně projevilo až po válce.

TÉMA K ZAMYŠLENÍ

Chagalovy biblické ilustrace jsou vystaveny v prostoru galerie ve značně komprimované instalaci ve dvou řadách nad sebou. To umožňuje snad-

nou přehlednost a srovnávání listů, k nimž si návštěvník může zapůjčit česko-francouzský seznam názvů. Je ovšem škoda, že jednotlivé listy nemají větší prostor a že zde nejsou vystaveny žádné zkušební tisky ani jejich malířské variace. Škoda je také, že grafiky nejsou doprovázeny výňatky z biblických textů, které Chagall a jeho dcera Ida pro publikaci připravili (dotyková obrazovka na výstavě nefungovala). Zvláště překvapující je však libovolnost překladů jednotlivých titulů z francouzského originálu, které jsou různě modifikovány

Marc Chagall: *Mojžíšova hůl*.
Nadační Fond Richarda Fuxy.

a občas vedou ke komickým nedorozuměním. Místo *Abraham a tři andělé* (obr. 7) se zde píše o *Zjevení u Mamrea* (sic!), místo *Zápas s andělem* (obr. 16) zde stojí *Zápas s Bohem*, místo *Mojžíš zachráněn z vody* (obr. 26) *Mojžíšovo narození* (ačkoli ošatka ještě plave v rákosí), místo *Pesachová večeře* (32) *Velikonoce*, místo *Přechod přes Rudé moře* (33) jakýsi *Zázrak s mořem* atd. V několika případech se tu dokonce používá výrazu Jahve namísto Hospodin, Bůh nebo Věčný, v posledním listu se zase uvádí *Vidění knihy* místo *Povolání Ezechiela* (105). Podobná nepozornost či zavádění odlišných pojmů je nejen neúctou k dílu slavného umělce, ale i výstižnou ukázkou našeho vztahu k umění.

Také Reynkova výstava chce především oslnit množstvím a monumentální instalací (tak jako v Číně), zatímco by byl namíste spíše pečlivější výběr exponátů a jejich citlivější instalace. Za těchto okolností se musíme ptát, zda má taková konfrontace umělců vůbec nějaký smysl? Umělecké poznání je velmi osobní a má přinášet něco jedinečného, čeho bychom si jinak nevšimli. Zde však člověka nejprve napadne, že účelem povedeného marketingového řešení bylo prostě přilákat na Reynkovu výstavu co nejvíce lidí. Je ovšem otázkou, zda takové využití dílu obou umělců skutečně prospěje...
ARNO PAŘÍK

KOMPROMIS JE NEZBYTNÝ

Představujeme nového ředitele Lauderových škol Petra Karase

Mgr. **PETR KARAS** (nar. 1973 v Praze) absolvoval Přírodovědeckou a Filozofickou fakultu UK. Po studiích působil na New York University v Praze, kde přednášel o ekonomické geografii, poté na osmiletém gymnáziu Mezinárodních vztahů v Praze; pracoval pro nakladatelství Kartografie, Terra, Fragment... Od roku 1999 vyučuje dějepis a geografii na gymnáziu LŠ; v letech 2000–2002 a 2009–2012 působil i ve funkci zástupce ředitelky. Je autorem odborných publikací (Atlas prezidentských voleb USA 1896–2012; Maturitní otázky – zeměpis). Roku 2005 založil a donedávna vedl nakladatelství P3K, jež se soustřeďuje na publikace s židovskou tematikou. Je ženatý, má tři děti.

Petr Karas. Foto Karel Kupka.

Ale zpět k otázce. Nepředpokládal jsem, že bych na funkci měl aspirovat. S LŠ jsem zažil časy krásné, horší i zlé, učím zde rád, ale mým hlavním zájmem se stalo nakladatelství, které spoluvlastním. Odchodu Kateřiny jsem se trochu bál, ale věřil jsem, že se najde kvalitní nástupce. Dokonce jsem si byl téměř jistý konkrétním člověkem, který by podle mého názoru byl skvělým ředitelem, respektive ředitelkou. Až po jejím odmítnutí se situace změnila. Ačkoli to znamenalo poměrně zásadní obrat v mých plánech, nakonec jsem si řekl, že to je také šance, jak navázat na Kateřininu práci

a posunout školu zase o krok dál. A v neposlední řadě nevyhýbat se spoluzodpovědnosti za další směřování komunity, jejíž je moje rodina součástí.

Kolik bylo uchazečů?

Uchazeči byli tři. Osobně další dva kandidáty neznám.

Proč jste si po absolvování školy vybral právě LŠ?

Důvodů pro volbu LŠ bylo více. Na univerzitě jsem se začal zabývat studiem židovských komunit a primárně se zaměřil na Izrael, kam jsem na několik měsíců vycestoval, začal jsem docházet do tehdy nově otevřeného VKC a pomalu se „vracel ke kořenům“. Když začal nábor pedagogů na vznikající gymnázium v Belgické, přihlásil jsem se.

Jak byste LŠ hodnotil – jejich předností a minusy, co se vám líbí, co byste chtěl změnit, zlepšit...

S nadsázkou bych mohl říci, že největším kladem LŠ je, že jde o jedinou židovskou školu u nás, což je zároveň jejím největším záporem. Tím, že má vycházet vstříc lidem odlišně prakti-

kující i nenáboženským Židům, poskytovat prostor malým i velkým, studijně hodně nadaným i méně zdatným, žákům z českého i cizojazyčného prostředí, vzniká na školu velký tlak. Kompromis je nezbytný a měli bychom to všichni akceptovat.

Odcitovat bych tu pár vět z koncepcí, se kterou jsem šel do konkurzu. Ty snad ve stručnosti charakterizují, kde dnes LŠ jsou a kam bych je chtěl směřovat:

„Lauderovy školy by měly pokračovat v nastoleném trendu – tedy být komunitní školou ŽOP. Školou inkluzivní – pro všechny zájemce z cílové skupiny, otevřenou primárně pro židovské děti z Prahy a z Česka (rozumí se členů obcí, z židovských rodin bez členství – halachických, ‚tatínkovců‘, ‚dědečkovců‘...). Škola by kromě vzdělávání a výchovy měla být mj. prostředkem k posílení židovské komunity u nás (v nejširším slova smyslu). Už dnes sledujeme rozšiřování ČUŽM, spolků apod. právě o studenty LŠ, kteří přišli původně z takřka sto procentně asimilovaných, k židovství se nehlásících rodin. Věřím, že toto je vedle kvalitní výuky jedno z hlavních poslání školy. Z principu nemůže jít o školu ‚exkluzivní‘. Respektive můžeme hovořit směle o výjimečnosti, ale v tom smyslu, že na naší škole musí panovat skvělá rodinná atmosféra, partnerský vztah učitel–žák, existovat kvalitní pedagogický sbor i špičkové materiálně technické zabezpečení. A pokud jde o ‚exaktní kritéria‘, pak musí být hlavní devízou školy ‚přidaná hodnota‘ – tedy o kolik zlepšíme dovednosti a znalosti žáků, nikoli absolutní měřitelné výkony na výstupu.“

Proto bych rád zlepšil komunikaci uvnitř školy i s rodiči. Hodlám letos rozjet pilotní projekt Odpolední školy pro žáky, kteří z různých důvodů nemohou navštěvovat denní program školy. Dále pak chci posílit podporu mimopražským zájemcům o studium na gymnáziu (na podzim či v zimě bych rád navštívil mimopražské obce a prodiskutoval stávající možnosti), v plánu je také zřízení studentského klubu. Podrobněji bych s tím však rád seznámil rodiče, studenty a přátele školy až na besedě, kterou plánujeme na 30. září.

Na škole působíte již od jejího vzniku, léta jste byl zástupcem pro gymnázium. Váhal jste s účastí v konkurzu, nebo to logicky vyplynulo, když paní Dejmalová oznámila, že z funkce odchází?

Vaše první věta zní až strašidelně – pomalu jako bych byl stoletou součástí inventáře školy. Tak jen drobná korekce – jsem ve škole s krátkou pauzou od vzniku gymnázia, úplně počátky prvního stupně nepamatuji.

Kromě nové funkce vedete také nakladatelství P3K – myslíte si, že obě činnosti skloubíte?

Zmínil jsem to již dříve – nepředpokládal jsem tento vývoj, myslel jsem, že P3K bude hrát u mě prim. Ale zvládat současně obě funkce by nešlo, moje pravomoci a kompetence v nakladatelství přebírá od léta můj společník.

Máte nakladatelství jako koníček nebo jako „vyčištění hlavy“ od učení?

Zcela jistě oboje. A naštěstí v poslední době to bylo také živobytí. Nejen že mě to baví, ale je to pro mě osobně nutnost – učení vás může těšit, z některých hodin lze mít radost, absolvent na vás třeba v dobrém zavzpomíná, ale vždy je tu pochybnost – je za mnou něco, nebyla to marnost nad marnost? Zato když si vezmu do ruky hezky udělanou knížku a prohlédnu si ji, mám takový hmatatelnější důkaz, že to dává smysl.

Jací jsou vaši oblíbení autoři, jaký typ literatury máte vy osobně rád?

Jak je asi běžné, proměňuje se to v čase. Gymnaziální léta byla spíše ve

Gymnazisté Lauderových škol. Foto archiv LŠ.

znamení beletrie, od vysoké školy převažuje odborná literatura (hlavně historie a geografie). V poslední době mě zaujaly knihy Laurence Reese (*Druhá světová válka. Za zavřenými dveřmi; Osvětim. Nacisté a „konečné řešení“*), jsem rád, že jsem si konečně našel čas na přečtení rozsáhlého dvojsvazkového díla Karla Durmana *Popely ještě žhavé*. Z beletrie bych jmenoval *Ostrov v Ptačí ulici* Uriho Orleva – to je kniha, od níž se nelze odtrhnout. Oblíbenou oddechovkou je zeměplošská série Terryho Pratchetta. A nesmím zapomenout na knihy z P3K.

V tisku se problém vzdělávání a školství často probírá. Co vy pokládáte jako pedagog při výuce za nejdůležitější? Jak se učivo snažíte dětem předávat?

Z mého pohledu je to věčný zápas mezi krajními póly „biflovat, biflovat, biflovat“ a „dlouze diskutovat, psát eseje a tvořit prezentace, ač většinou bez potřebného faktografického základu“.

Kvalitním učitelům se budu snažit jen minimálně zasahovat do jejich metod a přístupů. Protože pokud svému oboru rozumějí, mají ho rádi, učení pro ně není otravou, studenty nevnímají jako nesvéprávné jedince a dokážou zaujmout, tak je prakticky vyhráno. Pedagogické metody mohou jistě pomoci, ale bez předchozího zážitku neudělají.

Jak hodnotíte státní maturity?

Lze na nich najít i něco pozitivního. Ale v současné podobě velký smysl nemají. Nastavení jediné povinné úrovně vedlo k tomu, že neudělat písemné státní maturity je pro gymnazisty velmi obtížné. Naším studentům se to zatím za ony čtyři roky „nepovedlo“. Ústní část státní maturity je též problém – vidíme, jak školy, které zcela propadají v písemných testech, se najednou „derou žebříčky vzhůru“ v ústních –, přes snahu Cermatu totiž každá škola posuzuje úroveň jinak. Tedy buď zrušit úplně státní maturity, nebo vytvořit různé úrovně pro odlišné typy škol. Čím jsem si však zcela jistý – měla by se zrušit alespoň ústní část státních maturit.

Co byste kolegům pedagogům, žákům a studentům i rodičům chtěl na začátek sdělit, popřát či slíbit?

Chtěl bych jim popřát klidný školní rok a slíbit, že budu naslouchat jejich názorům, byť ne vždy jim budu moci vyhovět. A snad se nám všem podaří pokračovat v nastolené cestě a budeme rádi, že LŠ máme.

Alice Marková

VÁŽENÁ REDAKCE,

se zájmem vždy pročítám váš časopis, který mám již hodně let předplacen a z něhož se dozvídám hodně hodnotných informací.

Tentokrát mě ale v srpnovém čísle *Roš chodeš* zarazil předposlední odstavec v článku pana Zbyňka Petrářka „Hamás, únosy a rakety“ na str. 21, kde pan Petrářek píše: „Za zmínku ovšem stojí fakt, že únos a vražda abú Chudajra – ač se odehrávaly přímo v metropoli Izraele – nevyvolaly v izraelské společnosti zdaleka takové pohnutí jako únos a vražda tří studentů ješivy na teritoriích.“

Nemám ponětí, co je zdrojem tohoto absolutně nesprávného tvrzení pana Petrářka, ale ráda bych vám zde popsala několik faktů, zakládajících se na vlastní zkušenosti (žiji již 64 let v Izraeli) Izraelce, který trvale sleduje tyto hrozné události.

Vražda Muhammada abú Chudajra byla otřesná pro nás všechny. Lidé o ní mluvili s odporem a hanbou. Předseda vlády otevřel zasedání kabinetu proslovem, že vražda byla provedena „lidskou zvířecostí“ (chajot adam). Ministr výchovy ji nazval „megateroristickou vraždou“ a „zosobněním zla“. Prezident Peres řekl, že toto je „hluboká morální krize“, hlavní rabíni vraždu odsoudili a jiní rabíni též. Rabín Eljakim Levanon žádal trest smrti pro vrahy, „poněvadž musíme vykořenit ďábla z naší společnosti“.

Ale nejen lidé ve vládnoucích pozicích vyjádřili svůj odpor. Každý o tom mluvil, v supermarketech, bance, na poště. Každá rozmluva s přáteli začínala touto událostí. Každý se snažil vyjádřit svoji hanbu a zděšení. Rodina Frenkelových, jejíž syn byl zavražděn Hamásem jen několik dní před tím, se spojila s rodinou abú Chudajra, aby vyslovila svou soustrast a odsoudila jakoukoli formu násilí. Mnoho Izraelců přišlo navštívit tuto rodinu v jejím smutku a vyjádřit svou podporu v těchto těžkých dnech. Obyvatelé Jeruzaléma, kteří bydlí blízko místa, kde bylo nalezeno tělo zavražděného chlapce, postavili pomník, ozdobili ho květinami a shromáždili se, aby vyjádřili svůj hluboký smutek.

Je velmi důležité, aby záznam v článku pana Petrářka byl pravdivý a vyjádřil, jaká byla skutečná reakce izraelského lidu. Extremisté budou vždy existovat a nemocní lidé budou provádět zvěrstva, která budou na sebe strhávat veřejnou pozornost. Důležité je, jak lidská společnost reaguje a jestli ovládá morální zákony, které čelí takovým činům. Rychlost, se kterou Izrael našel vrahy, a veřejný odpor a rozhořčení, které následovaly, svědčí o těchto morálních zákonech. Přála bych si, aby též na druhé straně bylo něco podobného slyšet i při mnohých jiných příležitostech.

S přátelským pozdravem

Chava Pressburger Ginz

ŽILI JSME JAKO V HROBĚ

Jak Židé přežívali v rodinných úkrytech ve východní Haliči

Následující text je shrnutím přednášky, v níž Dr. Natalia Aleksiu představuje svůj vědecký projekt, v němž se zabývá každodenním přežíváním Židů v rodinných úkrytech ve východní Haliči. N. Aleksiu je mimořádnou profesorkou moderních židovských dějin na vysoké škole židovských studií na Touro College v New Yorku a docentkou v Historickém ústavu Polské akademie věd ve Varšavě. Má doktorát z historie na Varšavské univerzitě a z židovských studií na New York University. Je autorkou knihy *Kam dál? Sionistické hnutí v Polsku, 1944–1950, Varšava 2002*, a spolueditorkou vydání *Polin: Studie o polských Židech. Holokaust jako paměť*, sv. 20, 2008. Publikovala řadu odborných studií o židovské historii v Polsku, dějinách historiografie a o holokaustu, včetně několika hesel v Encyklopedii Spravedlivých mezi národy, již roku 2007 vydal památník Jad vašem. V Praze vystoupila v rámci cyklu přednášek, které během akademického roku 2013/2014 pořádaly Židovské muzeum a Ústav soudobých dějin AV (předchozí témata přednesená během cyklu viz Rch 2–4, 6, 7/2014). Seminář bude pokračovat od října 2014.

V březnu 1944, krátce předtím, než se dočkal osvobození, popsal Baruch Milch to, co prožil v úkrytu ve vesnici Czortkow (Chortkiv) ve východní Haliči, takto: „Už jsem tu devět měsíců. [...] Během té doby jsem zabil asi tisíc vší, naplnil asi 500 lahví močí, vyšlo ze mě asi deset litrů potu a dva litry slz, přišel jsem o tři zuby, a abych mohl psát, o litr krve... a pořádek nevidím, že by to končilo.“ Milch, který získal roku 1935 v Praze lékařský diplom, zaznamenal pohnutý příběh bídy, vzteku, strachu a hladu, různých tělesných aspektů svého boje o přežití. Nabídl nám též vzhled do myslí truchlícího otce a manžela. Od léta 1942 do jara 1944 se Milch a několik členů jeho nejbližší rodiny snažili přežít v úkrytech ve vesnicích a leších. Přežil jen Milch a jeho švagr.

Milch a ostatní Židé, kteří se ve východní Haliči ukryli, museli čelit extrémním problémům, které představovaly úplně rutinní stránky každodenního života, jako byly hygiena, získání jídla a vody, osobní očista a to, jak trávit čas. Naráželi na nepřátelství okolních vesničanů a místních partyzánů a žili s poci-

tem neustálého nebezpečí. Museli řešit zásadní životní rozhodnutí: někteří se zamilovali, mnozí onemocněli, ženy otěhotněly a rodily nebo umíraly. Co znamenalo „žít jako v hrobě“ nebo „být zaživa pohřben“? K pochopení je třeba vnímat jednotlivé zážitky holokaustu očima obětí, jak je tehdy popisovaly a jak si je později pamatovaly. Klíčové problémy zahrnovaly nalézt úkryt, a to hlavně pro malé děti, získat zásoby jídla a vody, zajistit hygienické podmínky a vyrovnávat se s traumatickým pocitem ztráty a věčného strachu, že budou nalezeni nebo je někdo udá.

POMOC MÍSTNÍCH

Vzhledem k tomu, že obyvatelstvo tvořili Ukrajinci, Poláci a Židé, židovská zkušenost ve východní Haliči se od ostatních částí Polska a Ukrajiny během druhé světové války lišila a odehrávala se v jasně definovaném rámci času a prostoru. V létě 1941 se Židé ve východní Haliči ocitli v zemi okupované Němci. Řada svědectví naznačuje, že nápad postavit nebo si najít bunkry a úkryty (*bunkry i schrony*) vznikl po strašlivém zážitku první vlny tzv. Akcionen (razií). Po hromadných popravách a první vlně Akcionen v létě 1942 se mnoho zbylých Židů rozhodlo, že sebe a své rodiny zachrání. Esther Stermerová vzpomíná na svou úzkost a naprosté zoufalství, které prožívala po razii v Korolówce: „Nemysleli jsme na nic jiného, než jak se zachránit. Uvažovali jsme o tom, že půjdeme do lesa, jak to už pár lidí udělalo, a vykopeme si úkryt. Cokoli, jen ne jít jako ovce na porážku. Po hromadných popravách na židovském hřbitově v květnu 1943 se Milch a zbývající příbuzní „rozhodli, že je načase zmizet“. „Zmizet“ znamenalo najít si stálejší úkryt mimo ghetto. Neměli na vybranou, a tak se Milchova rodina rozhodla, že si „někde udělá bunkr“ (*gdzieś się zabunkrować*). Vytvořili si úkryt v domě jednoho ukrajinského vesničana poblíž Tlusté. Ve skutečnosti většina Židů požádala o pomoc své bývalé polské a ukrajinské známé, spolužáky či kolegy.

Když dospělí dohadovali s nežidovskými známými, jak uspořádat úkryt, ukázalo se, že problém je s malými dětmi. Polští a ukrajínští ochránci odmítali přijmout děti, neboť jejich přítomnost

vyžadovala další opatření, a navíc se mohly snadno prozradit. Milch se radil s bývalými pacienty, ale zjistil jen to, že jeho třiletý syn Lunek (Elijáš) je přítěží.

Židovští uprchlíci také řešili problémy s jídlem a vodou. Ve většině úkrytů bylo jídla málo a sestávalo z krupice, brambor nebo vařeného obilí. Někde dostávali jídlo přímo do úkrytů. Tak to měl Aron Ringel: jeho rodinu chránil místní ukrajinský statkář, který jim pomohl vybudovat úkryt a dodával jim chudé zásoby. Neustálý strach a nedostatek jídla, vody a prostoru vedly v rodině k tvrdým sporům.

KAŽDODENNÍ ÚSILÍ

Ve většině bunkrů se činnosti jako vaření, jídlo, hovor a možnost se projít omezovaly – pokud se vůbec směly konat – jen na noc. I když členové rodiny riskovali, aby se navzájem zachránili, dlouhé ukrytí bylo pro vztahy neobyčejně náročné. Napětí bylo hmatatelné hlavně tam, kde se nacházeli děti a nemocní. Vzácné chvíle společných oslav kontrastovaly s monotónností strachu a bolesti. Poskytovaly sice smysl a citovou úlevu, spojovaly lidi v bunkrech se vzpomínkami na rodinný a obecní život před válkou, někdy však tento kontrast jen bolestně připomínal, o co přišli.

Dny, týdny a měsíce strávené v úkrytu se zdají pasivní a bez událostí. Ale židovská vyprávění zaznamenávají každodenní úsilí tvář v tvář nejrůznějším nebezpečím, jak fyzickým, tak psychologickým: udržování a rozvíjení vztahů s polskými a ukrajinskými ochránci, shánění jídla a šatů, překonávání hladu, nemocí a duševních zhroucení. Východní Halič poskytuje spoustu materiálu k diskusi o židovském boji o přežití v zemědělské oblasti a v rámci společenství malých městeček. Každodenní život v úkrytu ukazuje vývoj židovských reakcí na pronásledování a genocidu, výrazně zobrazuje individuální a skupinovou snahu porozumět a přizpůsobit se německým plánům. Studium těchto případů přispívá k celkovému pochopení povahy židovských reakcí, jak jednotlivých, tak kolektivních.

NATALIA ALEKSIU
(přeložila am)

V textu jsou citovány následující prameny: Baruch Milch, *Can Heaven Be Void?* (Jeruzalém 2003) a polské vydání Milchova deníku *Svědectví* (Varšava 2001); Esther Stermer: *We Fight to Survive* (Montreal 1975) a archiv Jad vašem, 0,3, svazek 1637.

KUFR EVŽENA LIEBERMANA

Zavazadlo s tajnou schránkou jako obraz dějin

V červenci předali zástupci Ústavu pro studium totalitních režimů (ÚSTR) do sbírky Židovského muzea v Praze artefakt, který ilustruje pohnuté poválečné osudy československé židovské obce – kufr s tajnou schránkou. Ten využíval Evžen Lieberman k podzemní činnosti v rámci československé židovské obce v 50. letech. Pan Lieberman byl za svou činnost odsouzen k sedmi letům vězení, předtím si ovšem prošel i sovětským gulagem. Předání kufru do rukou ředitele Židovského muzea Lea Pavláta se kromě Adama Hradíleka z ÚSTR zúčastnil i Liebermanův syn Ari. Společně s kufrem byly Židovskému muzeu předány i kopie rozhovoru s Evženem Liebermanem a archivní materiály týkající se jeho osudu.

V GULAGU

Porážka nacistického Německa a jeho spojenců nepřinesla konec utrpení mnoha Židům navrátilivším se z koncentračních táborů na Podkarpatskou Rus, jež byla po válce včleněna do Sovětského svazu. Násilná sovětizace Podkarpatské Rusi, která hlavní vahou dolehla především na rusínské a ukrajinské nacionalisty, příslušníky církví, nekomunistické spolky a inteligenci, se dotkla i zdecimované židovské menšiny.

Skupině orální historie ÚSTR se podařilo zmapovat osudy rodiny Evžena Liebermana (1922 až 2014). Evžen Lieberman se narodil na Podkarpatské Rusi v obci Sjurte do rodiny židovského obchodníka. V roce 1943 byl, stejně jako jeho bratr Herman, zavlečen do pracovní

Ari L. s otcovým kufrem. Foto Š. Černoušek.

jednotky maďarské armády, kde setrval až do konce války. Rodiče, část sourozenců a většina příbuzných zahynuli v nacistických táborech. Po osvobození se přestěhoval do Užhorodu, kde pracoval jako prodáváč zmrzliny. V dubnu 1946 se oženil s Elizavetou Šumbergerovou (nar. 1929), která se vrátila

z Osvětimi, kde zahynuli její rodiče a příbuzní.

Lieberman již v roce 1945 optoval pro ČSR, jeho manželce to však později nebylo umožněno. Rozhodli se tedy pro ilegální odchod nejprve za příbuznými do rumunského Satu Mare a následně do Československa. Dne 27. října 1946 kolem 21. hodiny byli zatčeni sovětskými pohraničníky nedaleko vesnice Černý, asi 80 metrů od rumunské hranice, a předání orgánům NKVD. Na seznamu věcí zabavených během prohlídky jsou ve spise NKVD u Liebermana uvedeny mimo jiné dva modlitební řemínky či americká zlatá mince, kterou si přivezla jeho manželka z Osvětimi jako dar od amerického vojína. Elizaveta Liebermanová byla vzhledem ke své-

mu těhotenství po několika měsících propuštěna z vazby. Evžen Lieberman byl obviněn z organizace skupinového ilegálního přechodu hranice a o rok později, 24. prosince 1947, odsouzen vojenským tribunálem v Užhorodu na tři roky vězení v pracovním táboře Uchtižemlag se správním centrem v Uchtě. Uchtižemlag (zkráceno z ruského Uchto-Ižemskij ispravitel'no-trudovoj lager, Uchto-Ižemský nápravně-pracovní tábor) se nacházel na severu Ruska v Komiské autonomní sovětské socialistické republice.

TAJNÁ SCHRÁNKA

Lieberman se z gulagu po dvou letech dostal, vydávaje se za polského státního občana. Nejprve byl deportován do Polska,

odkud přešel ilegálně s pomocí American Jewish Joint Distribution Committee (JOINT) do Československa. Zde se mu podařilo s pomocí bratra Hermana zlegalizovat pobyt a znovu se setkat s manželkou a synem. Tím však jeho střet s komunistickým režimem neskončil. V Československu se zapojil do podzemních aktivit židovské

E. Lieberman na fotu ze spisu NKVD.

obce, organizací BRICHA a JOINT, které spočívaly hlavně v převádění židovských uprchlíků z Maďarska, Polska a Československa do Rakouska, odkud pokračovali do Palestiny. Jeho bratr Herman pomáhal financovat chod židovských institucí ilegálním obchodem. Ilegálním obchodem se zabýval i Evžen Lieberman, který ukrýval cennosti – převážně americké dolary ve speciál-

ně upraveném kufru s tajnou schránkou.

Po odhalení jejich aktivit a zatčení ze strany komunistických bezpečnostních orgánů byl Herman utýrán k smrti ve vyšetřovací vazbě v Ruzyni. Evžen Lieberman byl odsouzen k sedmiletému trestu vězení. Po propuštění mu bylo umožněno v roce 1965 vycestovat do Izraele. S sebou si vzal i kufr s tajnou schránkou, kterou se příslušníkům StB nepodařilo přes opakované domovní prohlídky odhalit.

V listopadu 2012 Evžena Liebermana vyhledali pracovníci skupiny orální historie ÚSTR Adam Hradílek a Jakub Daniček v izraelském městě Petach Tikva. Vedli s ním mnohahodinový rozhovor a získali od něj řadu dokumentů i písemné vzpomínky, které sepsal v 60. letech. Evžen Lieberman souhlasil s návrhem na převoz kufru do ČR s tím, že bude předán Židovskému muzeu v Praze. To se podařilo díky českému velvyslanci v Tel Avivu a Vojenskému historickému ústavu, s jejichž pomocí byl kufr dopraven do ČR. Badatelům ÚSTR se rovněž podařilo získat v archivu ukrajinských tajných služeb SBU Liebermanův vyšetřovací spis KGB, který je společně s rozhovorem a dalšími dokumenty uložen v archivu Skupiny orální historie ÚSTR. Pan Evžen Lieberman zemřel v červnu 2014. (Více informací získáte na webové adrese www.ustrcr.cz.)

ADAM HRADILEK

JAKO STARŠÍ SOUROZENEC

Proč levice nesnáší židovský stát

V současné době si všichni berou na paškál Izrael, a to liberálními novináři počínaje a hráčem anglického kriketového týmu konče. List *Independent* ho popisuje jako „darebácký stát“, *Guardian* považuje izraelskou „okupaci“ Gazy za „hanebnou nespravedlnost“ a hráč kriketu Moeen Ali hlásá svou podporu Palestincům tím, že vystavuje na odív náramek s nápisem „Svobodu Gaze“. Slušní lidé zkrátka vědí, která strana sporu je ta špatná.

Co na Izraeli vzbuzuje tolik nenávisť? Snad to, že se jedná o teokratický stát, který je rozhodnutý zničit svého souseda? Souseda, jenž používá jako lidské štíty civilisty, mučí a zabíjí politické odpůrce, pronásleduje homosexuály a opovrhne svobodou řeči i právními zásadami?

Ale počkat, teď je řeč o Hamásu, a to je přece ten správný chlapík. Je jedno, jak strašlivě se chová k vlastním lidem, kolik nevinných nechá vyhodit do vzduchu, zastřelit nebo unést, jeho reputaci nic nepokazí.

Kdyby se stejně choval Izrael, samozřejmě by nepochodil. Ten nemůže ani chránit vlastní lidi, aniž by rozpoutal kritiku. Izrael je jako starší sourozenec: očekává se od něj, že ví všechno lépe. Mladší bráškové mohou řídit jako o závod, protože jsou na ně kladena jiná měřítka, ale velký bratr musí klidně sedět a je jedno, kolik od nich schytá kopanců.

DVOJÍ MĚŘÍTKA

Média si však kopanců, které utrží Izrael, příliš nevšímají. Spíše lamentují nad značně četnějšími palestinskými ztrátami, jako by se tím automaticky stával hlavním viníkem Izrael a Hamás se vyhnul odpovědnosti za to, že vypálil první úder. Zdá se, že Izrael měl prokázat zdrženlivost, kterou by nikdo realistiky neočekával od Hamásu, kdyby disponoval stejnou vojenskou kapacitou. Relativisté sice nevidí morální rozdíl mezi liberálními demokraciemi a teroristickým režimem, ale současně vyžadují od každé strany odlišnou reakci.

Jedno je jisté: kdyby byl Izrael jen další islámská zanedbaná díra, přijímali

by ho na světovém jevišti o mnoho lépe. V Somálsku, Pákistánu nebo Nigérii se každý rok prolíje víc krve než v Gaze, ale hrůza nad tamějšími zločiny bledne ve srovnání s odporem, který vzbuzují izraelské akce. Když jde o to najít výmluvu, aby všichni spustili povyk proti zemi, kterou každý s chutí nenávidí, strkají se hlavy do písku, používají se dvojí měřítka a zavírají se oči.

Je důvodem jen antisemitismus? V arabském světě je samozřejmě běžný a dlouhodobí kritici Izraele se možná kapkou nepřátelství k Židům také nakazili. Ale nemyslím si, že to je podstata západní liberální antipatie. Kdyby za všechno mohl antisemitismus, byl by namířený proti Izraeli, a to kdekoli na světě. Těžko si však

Hamás, to je ten správný chlapík. Foto archiv.

lze představit, že by měl tolik problémů se svými sousedy a vzbuzoval tolik nenávisť, kdyby to byl jeden z evropských států. Pravděpodobně by se z něj stalo druhé Švýcarsko a vzbuzoval by právě tolik nechuti.

Vtip je tom, že když jde o Izrael, nikoho jako by pravda nezajímala. Každému je jedno, že se vzdal území, které vybojoval během jomkipurové války, a doufal, že si tím zajistí mír. Že dal Palestincům na tři tisíce skleníků, otevřel hraniční přechody a podporoval vzájemný obchod. Že obyvatelé Gazy odpověděli tím, že skleníky zničili a zvolili si vládu, která je rozhodnutá pozabíjet Židy, která na Izrael vypálila tisíce raket a kope pod izraelským územím tunely, odkud plánuje útoky.

Nikoho nezajímá, že Izrael Gazany před nálety varuje, zatímco Hamás úmyslně míří na izraelské civilisty, ani to, že Hamás umísťuje své zbraně ve školách, mešitách, nemocnicích a soukromých domech, aby dosáhl co nej-

většího počtu civilních ztrát. Nikdo nezmiňuje, že Izrael uvěznil pachatele, kteří mají na svědomí smrt palestinského chlapce, a že nabídl rodině oběti odškodnění, zatímco Hamás pro to, aby byli chyceni a potrestáni vražedníci tří izraelských mladíků, neudělal nic. Nikdo neřekne, že navzdory veškerým prohlášením, která apogeti Hamásu hlásají o „okupační mocnosti“, není v Gaze žádná izraelská základna.

Tyhle skutečnosti nikdo nebere na vědomí, protože se nehodí do příběhu, který hájí propalestinská levice, do jeho samotné podstaty – že toto je bitva mezi silným chlapáckým utlačovatelem a slabým, utlačovaným vyděděncem. Právě v takovém pojetí mohou levičáci ve vsí čestnosti podporovat Palestince.

TREST VŠEHO, CO LEVICE NESNÁŠÍ

Izrael představuje trest všeho, co levičáci na západních národech nesnášejí: je kapitalistický, konzervativní a vášnivě vlastenecký. Je projekcí jejich vlastních předsudků o údajné nespravedlnosti společností, které uctívají „nesprávné“ hodnoty a „nesprávné“ lidi. Levičáci s Palestinci nesdílejí jejich duchovní zásady, ale mají s nimi stejného nepřítele. Kdybychom z tohoto vztahu, z toho „manželství z rozumu“, odstranili Izrael, jeho kritici by o Gaze nebo Hamásu sotva řekli něco pozitivního.

Když levice používá izraelsko-arabskou situaci jako platformu morálního chvástání a metaforu pro vlastní mindráky, dává si klapky na oči, aby neviděla zločiny Hamásu a zbytku Muslimského bratrstva. Zdá se, že ignoruje ideologický spor mezi islámskými fundamentalisty a západními pokrokaři, protože neustále pohlíží na ty první jako na oběti těch druhých. Možná jednou zažijí tvrdou zkušenost: zjistí, že hýčkají nepřítele, který mezi liberálními levičáky a jakýmikoli jinými nevěřícími nijak nerozlišuje.

Text s původním názvem The Left Hate Israel because It Is Everything They Despise je převzat z názorového portálu www.breitbart.com, jeho autorem je londýnský novinář a komentátor Russell Taylor. Mezititulky dodala redakce.

Přeložila am

IZRAEL: Dvojité ostří Gazy

Letní válka v Gaze – operace Ochranné ostří – byla rozsáhlejší, než se zpočátku mohlo zdát. Čas na bilanci přišel až v srpnu, kdy Hamás začal respektovat jakés takés příměří. Základní bilance říká: Izrael zničil značnou část raketového arzenálu Hamásu a hlavně jeho podzemních tunelů. Právě to byla priorita, jejíž naléhavost odhalila až pozemní operace v samotné Gaze.

Úhrnem: Izrael zlikvidoval tunely, aby splnil svůj cíl, a během měsíce bojů přišly o život dva tisíce lidí – na palestinské straně stovky militantů Hamásu i stovky civilistů, na izraelské straně 64 vojáků a tři civilisté (jedním byl thajský dělník). Izrael utrpěl největší ztráty od druhé války v Libanonu (2006), kde padlo 119 vojáků. Takže kdo vyhrál?

Na pohled je to jasné. Špičkově vybavená armáda nemůže nevyhrát nad guerillou. Ale mediálně je to naopak – velký díl světa klade Izraeli vinu za válku i za civilní ztráty Palestinců. V tomto smyslu se operace Ochranné ostří nelišila od předchozích, jen odsudky Izraele byly ještě vyhrcořenější. Ale skutečné vítězství, nevítežství nebo porážka se měří podle dosažení možných či stanovených cílů.

VÁLKA O TUNELY

Zevrubně to rozebírá David Horowitz, šéfredaktor deníku *The Times of Israel*: „Ať už Izrael ‚vyhrál‘ nebo ne, jisté je, že Hamás prohrál.“ Vyznění války pro Izrael se bude měřit až tím, co prosadí při mírovém jednání v Egyptě. Ale Hamás prohrál už dříve. V polovině července, když odmítl nabízené příměří, měl k dispozici značnou zásobu raket, sítí tunelů i bojové síly. Po 6. srpnu, když na příměří přistoupil, mohl vykázat jen nepatrné úspěchy raket, zato stovky zabíjených bojovníků, 32 zničených tunelů a zdevastovanou Gazu. Pokud nedokázal uvolnit blokádu Gazy, pak nemá co nabídnout, aby to působilo jako úspěch, ba vítězství. Jeho jediným „ziskem“, jakkoli cynicky to zní, jsou stovky zabíjených civilistů či těch, které za civilisty vydává, aby mohl mezinárodně pranýřovat Izrael.

Horowitz analyzuje dlouhodobou příčinu války. (Ne tu, že červenový

únos tří židovských studentů vedl k zatýkání extremistů a to zase k raketovým útokům z Gazy.) Podle něj jí nešlo zabránit a její výsledek neznámá konec. Vítězstvím pro Hamás by byla jakákoli situace, která by mu umožnila pokračovat v tom, co dělá už od roku 2007, kdy moc v Gaze převzal.

Ja'akov Amidror, bývalý poradce premiéra Netanjahua pro národní bezpečnost, to řekl opakovaně. Izrael nepodceňoval nebezpečí Hamásu, především jeho tunely. Ale nechtěl *iniciovat* konflikt, který by tyto hrozby zničil. Kdyby zaútočil preventivně, vyvolal by tím stejné raketové ostřelování, jaké zažil teď, ale postižení Izraelci by

Tunely byly klíčovým pojmem této války. Foto archiv.

z toho vinili vlastní vládu. A mezinárodní tolerance útoku by byla ještě nižší než tolerance nynější sebeobrany. Jinými slovy – válka by přišla dříve či později tak jako tak. To, že přišla po vraždách tří studentů a arabského mládě, je jen shoda okolností.

Když už je řeč o tunelech, ty byly klíčovým pojmem této války (mohly by se stát v Izraeli slovem roku). Překvapením nebyla jejich existence, ale jejich rozsah, charakter a sofistikované provedení. Zsvěceně – jako reportér z bojiště i jako analytik – o tom píše Avi Issacharoff rovněž v *The Times of Israel*.

Už skončily časy, kdy amatérsky vyhrabané tunely sloužily k pašování zboží či drobnějších zbraní. Tunely, o které jde teď, jsou profesionální, hluboko založené, vybetonované (s použitím izraelského „humanitárního“ cementu dodávaného do Gazy) a velmi dlouhé. Už to nejsou jednotlivé stavby, ale celá síť – paralelní podzemní infrastruktura pod celou Gazou, spojující

velitelská stanoviště, bunkry, skladiště zbraní i výroby raket. Vstupuje se do ní z civilních domů, škol, nemocnic či mešit (míst, která lze považovat za chráněná). A vystupuje se z ní doslova kdekoli.

Issacharoff líčí autentické zážitky vojáků z Gazy: „Byli jsme v už vyčištěné zóně, když se z tunelu vynořili tři militanti. Jakmile nás spatřili, zase zmizeli, ale za chvíli vylezli odjinud.“ Nebo: „Chtěli jsme je vykourit. Ale za chvíli jsme viděli, jak dým stoupá z desítek děr podél tří ulic.“ – „Cvičili nás pro podzemní boj v městské válce,“ říká velící důstojník, „ale ne na téhle úrovni.“

Takto fungují tzv. obranné tunely, které chystají pasti vojákům postupujícím do Gazy. Pro izraelské občany jsou ale nebezpečnější tzv. útočné tunely, které vedou hluboko pod hranici a ústí až ve Státě Izrael. Prý jimi měli projít teroristé na Vysoké svátky a zaútočit na překvapené izraelské venkovany. Je to pravda, či jen legenda? Těžko říci, ale dokládá to, jak jsou Izraelci s touto válkou ztotožnění. To není válka na „okupovaném území“, je to válka „za náš domov“.

CIVILISTÉ V DŽUNGLI GAZY

Druhou stranou ostří války je mediální fronta. Známý americký právník Alan Dershowitz nechápe, proč tolik médií nekriticky přijímá „hamásovská čísla“ – informaci, že 90 procent obětí v Gaze jsou civilisté. Reálný odhad činí 50 procent. Rozdíl zahrnuje Palestince zabité Hamásem (přímo či jeho raketami), ty, kdo zahynuli při stavbě tunelů, ty, kdo poskytli domy pro odpaliště raket...

Ve válce s městskou guerillou se maže ostrá hranice mezi militanty a civilisty. I dítě, které pomáhá Hamásu, je civilista. Ten, kdo odpaluje rakety, je militant. Ale mezi tím je široká škála – Dershowitz jí říká „kontinuum civilnosti“. Někdo má blíže k jejímu civilnímu konci, jiný k militantnímu. Ale zkuste to říkat lidem, kteří si oblíbili slogan „Izrael zabíjí civilisty“.

ZBYNĚK PETRÁČEK

CO VLASTNĚ JSI ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Po celý měsíc přinášejí všechny deníky i další média zprávy, komentáře a analýzy válečného konfliktu mezi Hamásem a Státem Izrael, který vyvolalo systematické ostřelování izraelských cílů raketami z Gazy. Také o tom, že Židovská obec v Praze má nového vrchního rabína Davida Petera, referovala obsáhle většina celostátních médií. ■ Výstava v Urban centru na Staré radnici v Brně představuje v obrazové podobě právě realizovaný *Památník holokaustu*, připomínající oběti nacistické rasové perzekuce – více než čtrnáct tisíc brněnských Židů a Romů, kteří zahynuli v koncentračních táborech v období druhé světové války. „Na výstavě se seznámíte nejen s průběhem výtvarné soutěže a s autorem vítězného návrhu památníku akademickým malířem Danielem Václavíkem, ale i s průběhem realizace tohoto monumentálního díla, jehož výstavba byla zahájena začátkem léta v parku na náměstí 28. října v Brně. Slavnostní odhalení bude v druhé polovině měsíce září 2014,“ píše Jihomoravské noviny (19. 8.). ■ Že v ulici Osvozené stával před druhou světovou válkou židovský hřbitov, ví v Chebu málokdo. Památník, který na pietní místo upozorňoval, se krčil v přerostlých tisech a lidé jej míjeli bez povšimnutí. To už je dnes minulost. O to, aby okolí pomníku získalo opět důstojnou podobu, se zasadil Nadační fond Historický Cheb. „Pod upravenými stromy je nově vysazený záhon trvalek. Nechali jsme obnovit přístupovou cestu i stěnu sousedních garáží, která z čelního pohledu tvoří pozadí památníku. Pomník není jen mementem dávného pohřebiště, které padlo za oběť protizidovskému tažení v době obsazování Sudet. Zmiňuje se i o slavném chebském rodákovi Hugu Zuckermannovi, který na tamním hřbitově spočinul. Proslavil se v době první světové války svými válečnými písněmi. Nejslavnější se stala báseň nazvaná ‚Reiterlied‘, kterou zhudebnil Franz Lehár a věnoval ji rakouskému následníkovi trůnu arcivévodovi Karlovi,“ uvádí MF DNES (19. 8.). ■ „Představte si následující scénu: tisíce Židů s pěnou u úst táhnou ulicemi Londýna a Paříže a protestují proti bombardová-

ní svých souvěrců vražednými klony al-Káidy a ISIS. Nesou transparenty vyzývající k vyvraždění všech muslimů na světě, vrhají kameny a zápalné láhve na policii, vypalují mešity a demolují muslimský majetek, napadají na potkání všechny muslimy a Araby. Nepředstavitelné? Nepochybně. Od Židů se v západní i muslimské společnosti očekává, že znají své místo: že jednájí dospěle, odpovědně a soucitně, nikdy palbu neopěťují palbou, vždycky mají pochopení pro druhé, vždycky se snaží vyhovět, usmířit a kdykoli jsou ochotni nastavit druhou tvář,“ píše se v článku „Antisemitismus je hanbou Evropy“ (Neviditelný pes, 18. 8.). ■ Poslední z 1098 lidí, které Oskar Schindler zachránil, zemřel ve věku 84 let. Byl jím Jerzy Gross. Když jeho jméno Oskar Schindler napsal na svůj seznam, bylo Jerzemu Grossovi jen 13 let. Teď poslední pamětník slavného činu v 84 letech zemřel. Gross o svém osudu léta mlčel, nevěděla to ani manželka a syn. Svěřil se, až když do kin přišel film Stevena Spielberga, a o svém životě napsal knihu (Blesk.cz, 17. 8.). ■ V HN popisuje Ondřej Soukup myšlenkový svět ruské zpravodajské televize RT a dalších státních médií a jejich referování o Ukrajině. Prochází podle něj poslední dobou jakýmsi vývojem, od obviňování „ukrajinských fašistů“ k neviditelné ruce Washingtonu. „Na českých stránkách rádia Hlas Ruska se například můžeme dočíst, že proti Moskvě stojí koalice nacistů, islamistů a liberálů. (...) Z obrazovek ruských televizí ostatně už několikrát zaznělo, že není rozpor v tom, že na Ukrajině vládnou neonacisti s židovskými oligarchy, protože ‚Židé financovali Hitlera‘. Hittem posledních dvou týdnů je tvrzení, že prezident Petro Porošenko se ve skutečnosti jmenuje Alexandr Valcman.“ Problém je, že konspirační myšlení se

dokáže přes rozpory, jež obsahuje, snadno přenést – pokud člověk přistoupí na jeho principy, nečiní mu problém věřit věcem, jež se vzájemně vylučují (HN. 5. 8.). ■ Hlavní událostí letošního zahájení festivalu Šamajim byla vernisáž výstavy grafických listů Marka Podwala z cyklu *Židovské víze*. Autor kreseb byl na vernisáži přítomen, a tak mohl podat k výstavě vlastní výklad: Mark Podwal je rodákem z Brooklynu (1946). Vzděláním kožní lékař se ale prosadil především jako ilustrátor, grafik, malíř a v poslední době i návrhář bohoslužebných textilií. V zásadě je to však výtvarník amatér, žádnou uměleckou školu nikdy nestudoval, jen od dětství rád kreslil. Účastníkem vernisáže autorovy třebíčské výstavy byl promítnut i životopisný film o Podwalovi, nazvaný *Má synagoga je v Praze*. Ve svých kresbách a ilustracích také rád propojuje pražské židovské motivy s jeruzalémskými. Podwal je rovněž autorem výtvarného návrhu nových textilií pro Staronovou synagogu v Praze – nové synagogální opony, pláštíků na tóru, pokrývky pro pult na předčítání Tóry a pro pult pro kantora (Horácké noviny, 1. 8.). ■ „Já bych tu matriku udělal celostátní pro všechny a na všechno. Vemte si, jak to, alespoň doufám, mají zařízené církve. Jseš věřící, tak musíš věřit jen v jednoho Boha. Proto, tak jako se nemůžeš modlit v neděli v katedrále, v sobotu v synagoze a každý všední den rozbalovat kobereček v mešitě, tak se musíš rozhodnout, co vlastně jsi. Jseš včelař, nebo rybář?

Ilustrace Jiří Stach.

Jseš rychlobruslařka, nebo cyklistka? A co víc. Rozšířil bych to o další kolony. Jseš dobrovolný hasič, nebo aktivní vojenská záloha? Jseš student, nebo rodič školáka? Jseš zaměstnanec, nebo důchodce? Jseš senátor, nebo ministr? Prostě matriku bych propojil se všemi ministerstvy, aby v tom nebyl bordel a občané ČR nebyli moc aktivní,“ vyjádřil se student politologie k záměru ministra zemědělství Jurečky vybudovat matriku myslivců, rybářů, včelařů, chovatelů (První zprávy.cz, 24. 8.). /jd/

Kalendárium

Dne **1. září roku 1914**, tedy přesně před **100 lety**, se v Chrasti u Chrudimi narodil básník a surrealista **JINDŘICH HEISLER**. Jeho život nebyl dlouhý – zemřel na srdeční příhodu v pařížské emigraci v roce 1953 ve věku třiceti osmi let. Toyen, ke které ho pojil úzký vztah, později podala svou vlastní diagnózu: „Srdce mu zničila válka.“ Byl to její způsob, jakým komentovala každodenní realitu tzv. protektorátu.

Jindřich Heisler pocházel z rozvětvené česko-židovské rodiny Heislerů z Chrasti. Část příbuzných stačila před válkou emigrovat, část se ale z koncentračních táborů už nevrátila. I Heislerova rodina se ještě po březnu 1939 snažila vystěhovat, a dokonce dala bohatou zálohu jakémusi jihoa-merickému konzulovi. Ten peníze vzal, ale víza nepřinesl. Začátkem roku 1943 Heisler odmítl mašinerii nacistických transportů a začal se skrývat. Podařilo se mu v ilegality přežít. Po válce spolu s Toyen odjel do Paříže, aby po únoru 1948 jako emigrant zmizel z očí veřejnosti podruhé.

Když jsem v roce 1966 navštívil Paříž, Heislera – tedy přesněji řečeno, mého strýčka Jindru – jsem už pochopitelně neviděl, Toyen ale ano. Vzala mě k jednomu ze svých pláten a řekla, že ta mužská silueta na něm je strýček Jindra. Pak mě postavila před obraz a začala srovnávat můj a strýčkův nos. Zvláštní nápad, řeklo by se, ale příběh nosu, který se odvíjel v její hlavě, jsem znal. Heisler si za protektorátu vkládal hodinové péro do nosu, aby ho krátkodobě „arizoval“, a tak se mohl odvážit na chvíli vyjít na ulici. V kapse měl falešné papíry na jméno Karel Dvořák. Obraz Toyen dnes visí někde ve Stockholmu – příběh arizovaného nosu v něm už bude hledat málokdo.

V roce 2000 vydalo nakladatelství Torst monografii, která ho představila domácímu publiku, v roce 2005 se Heisler vrátil ve filmu Jana Němce o Toyen a v roce 2012 se objevil i v Americe. Detaily jeho díla tak vlastně už ani není

nutné připomínat – vždy bude ale namísto připomenout si odvahu, se kterou se postavil proti moci, a odvahu těch, kdo mu přitom poskytli pomoc.

JINDŘICH TOMAN

Architekt **KURT UNGER** se narodil 3. června 1907 v západočeském Falknově nad Ohří (dnes Sokolov) jako syn dobře situovaných židovských manželů: advokáta JUDr. Ludwiga Ungera a Lilly Ungerové, rozené Eisnerové. V letech 1924–1931 absolvoval Unger studium architektury na pražské německé vysoké škole technické, tehdy se také seznámil se slavným architektem Adolfem Loosem, s nímž pak spolupracoval na několika projektech: Penthouse Jordan v Brně či interiér bytu Leopolda Eisnera, Ungero-va plzeňského strýce. Samostatně vytvořil např. roku

1934 vilu pro své rodiče v Sokolově.

V mládí se Unger přiklonil k sionistickému hnutí; roku 1936 emigroval do Británie a odtud zamířil do tehdejší britské Palestiny. Díky

tomu unikl tragickému osudu svých rodičů: otec zemřel v Terezíně a matka v Osvětimi. V letech 1941–1945 sloužil Unger v britské armádě (tehdy si také změnil jméno na Jehuda).

Druhá část jeho profesní dráhy je spojena především s městem Haifa, kde bydlel a často spolupracoval s architektem Paulem Engelmannem (1891–1965), moravským rodákem a dalším Loosovým kolegou. Výsledky jejich partnersství jsou vidět dodnes: vila dr. Fleischera či dům Bermann. Unger rovněž přednášel architekturu na tamní technické univerzitě, kde se neúspěšně snažil propagovat myšlenky Adolfa Loose.

Životní pouť Jehudy Kurta Ungera se uzavřela před **25 lety**, dne **13. září 1989**. Zajímavý osud tohoto muže zůstal českým milovníkům architektury po mnoho let prakticky neznámý. Za jeho poodhalením před pár lety stojí usilovná práce Heleny Kavkové a Michaela Runda, badatelů ze Sokolova, Ungero-rodného města, kteří jsou hezkým příkladem toho, že stále existují lidé, kteří si vážící osobností ze svého regionu.

RADEK AUBRECHT

EVROPSKÝ DEN ŽIDOVSKÉ KULTURY

Evropský den židovské kultury se v první zářijovou neděli (či blízkém termínu) již téměř dvě desetiletí snaží široké veřejnosti v řadě evropských měst zprostředkovat setkání s různými aspekty židovského kulturního dědictví. Předkládáme program, jímž se ke dni připojují i české komunity:

ŽO Brno

Viz kulturní program, strana 25.

ŽO Liberec

Dne **4. 9.** v 18 hodin se ve velkém sále Krajské vědecké knihovny v Liberci uskuteční koncert, pořádaný za podpory Ministerstva kultury ČR. Účinkuje Stamicovo kvarteto, které zahraje skladby M. Weinberga.

ŽO Praha

Židovská obec v Praze si vás dovoluje pozvat na komentované prohlídky Starého židovského hřbitova na Žižkově. Konají se v neděli **7. září** v 11.00 a 14.00 hod. Adresa: Fibichova ul. (Mahlerovy sady), Praha 3 – Žižkov, spojení: metro A, stanice Jiřího z Poděbrad, tramvaj č. 11 a 13, stanice Jiřího z Poděbrad.

Téhož dne v 11.00 a 14.00 se konají prohlídky Starého židovského hřbitova v Radlicích. Adresa: U starého židovského hřbitova 2556, Praha 5 – Radlice, spojení: bus 231 ze zastávky Na Knížecí do zastávky Kesnerka (zastávka je na znamení). Programy ŽMP jsou uvedeny na str. 25.

ŽO Teplice

Pietní vzpomínka na kadaňské Židy: koná se dne **10. září** od 10.00 na hřbitově v Kadani.

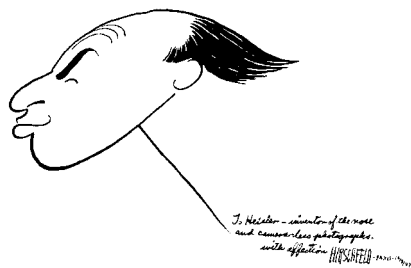
Téhož dne od 13.00 vystoupí v domě kultury v Kadani divadlo Feigele pod vedením V. Neuwirthové. Vstup volný.

Dne **11. 9.** od 17.00 se v žatecké synagoze koná vernisáž výstavy Židé na Žatecku.

Ve dnech **17.–21. 9.** se v hotelu Prince De Ligne představí pokrmy z židovské kuchyně.

Památky z projektu Revitalizace

Den židovské kultury je též dobrou příležitostí k návštěvě některého z opravených objektů, které se otevřely během léta (viz *Rch* 7, 8/2014). Většina z nich je dne **14. 9.** přístupna zdarma. Více informací naleznete na www.10hvezd.cz.

Jindřich Heisler, karikatura Ala Hirschfelda.

Díta Rukriglová a kol. MOŠE BEN MAJMON – MAIMONIDES.

FILOSOF, PRÁVNÍK A LÉKAŘ

■ Rozsáhlá monografie představuje tři stěžejní témata myšlenkového odkazu Moše ben Majmona (1138–1204): řecko-arabskou filosofii, náboženské právo judaismu a hippokratovsko-galénovskou medicínu. Hlavním cílem knihy je přitom ukázat nedělitelnost těchto tří aspektů Maimonidova díla a zdůraznit jeho vizi dokonalého středu, jež představuje návod k dosažení individuální harmonie. Maimonidův životní příběh je zasazen do kontextu společenských a kulturních proměn Středomoří, je představeno jeho nábožensko-právní myšlení na základě kodexu Míšeň Tora, jeho filosofické myšlení, jak se projevuje ve spisu *Průvodce tápajících*, a také lékařské názory.

Vydalo nakl. Academia v Praze roku 2014, edičně připravil Pavel Sládek. 528 stran, doporučená prodejní cena: 495 Kč.

INSCENACE PŘELÍČENÍ

■ Další repríza dramatu *Přelíčení* od Petera Weisse v podání umělecké skupiny OLDstars se koná **9. září** od 20 hodin v klubovém uměleckém prostoru H/20 (Koněvova 61, Praha 3).

POZVÁNÍ NA KONCERT

PÍSEŇ O LÁSCE A SMRTI

KORNETA KRYŠTOFA RILKEHO

■ Dne **11. září** od 19.00 se ve Španělské synagoze v Praze koná koncert skladby Viktora Ullmanna *Píseň o lásce a smrti korneta Kryštofa Rilkeho*, sonáta pro klavír č. 6, op. 49.

VIKTOR ULLMANN (1898–1944) byl roku 1942 nacisty deportován do terezínského ghetta, kde společně s dalším skladatelem Hansem Krásou (1899–1944) organizoval v rámci tzv. povolených činností poměrně bohatý hudební život. V červenci 1944 složil v Terezíně i jedno ze svých nejlepších děl: *Píseň o lásce a smrti korneta Kryštofa Rilkeho* pro vypravěče a klavír/orchestr. 16. října 1944 byl Ullmann deportován do Osvětimi a krátce poté zavražděn. Právě u příležitosti 70. výročí skladatelova úmrtí bude toto dílo představeno ve Španělské synagoze. Na koncertě se představí Dan Franklin Smith (klavír), recitace: Gregorij H. von Leitis, úvodní slovo: Michael Lahr.

Koncert je počinem společnosti Elysium – Between Two Continents, která se od svého založení v New Yorku v roce 1983 snaží uměleckými prostředky bojovat proti rasismu, antisemitismu a nenávisti a podporovat tvůrčí dialog a porozumění mezi Spojenými státy a Evropou. Akce se koná

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Židovský uprchlík v Rychnově nad Kněžnou.
© Státní okresní archiv v Rychnově nad Kněžnou.

ve spolupráci s Rakouským kulturním fórem v Praze, rakouským velvyslanectvím, Velvyslanectvím USA v Praze a Židovským muzeem v Praze. Vstup volný.

GALERIE ROBERTA GUTTMANNA

■ V Galerii Roberta Guttmanna (U Staré školy 3, Praha 1) je přístupná nová výstava s názvem *Orient v Čechách? Židovští uprchlíci za první světové války*. Státisíce lidí, kteří v době první světové války uprchli v habsburské monarchii ze svých domovů, byli první velkou skupinou uprchlíků v moderních dějinách českých zemí. Poláci, Rusíni, Italové, Židé a mnozí další utíkali před pohyby fronty, ze zničených vesnic a okupovaných měst, z obav před násilím. I když v české kulturní paměti jejich exodus nehraje téměř žádnou roli, předznamenával jejich osud 20. století jako éru uprchlíků. Výstava, již připravil historik Michal Frankl, sleduje osudy židovských uprchlíků do českých zemí na pozadí uprchlické politiky státu, vzniku uprchlických táborů a činnosti pomocných organizací. Potrvá až do konce ledna 2015 a je otevřena denně kromě sobot a židovských svátků.

KONCERTY

V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

■ Dne **10. 9.** v 18.00 hraje na varhany Václav Peter. Program: skladby J. N. Seegera, J. Kř. Kuchaře, J. Löwa, M. Deutche, O. Kvěcha, J. Alaina a C. Francka.

■ Dne **22. 9.** v 19.30 se představí Varhan Orchestrovič Bauer a jeho Okamžitý Filmový Orchester. Program: V. O. Bauer: *Preludium hebraicum*, *Maestoso Éroico*; J. Williams: *Schindler's List Theme*; P. Gyori a V. O. Bauer: *Avinu Malkeinu*; V. O. Bauer: *Hebrew Rhapsody*, hudba z filmů režisérů se židovskými kořeny.

BEJT SIMCHA

■ Dne **15. září** od 19 hodin v pražské kavárně Krásný ztráty pořádá Bejt Simcha další

večer z cyklu Epes rares – tentokrát autor-ské čtení a besedu se spisovatelem a novinářem Benjaminem Kurasem. Vstupné 50 Kč.

ČESKOSLOVENŠTÍ ŽIDÉ

MEZI OBĚTMI

POLITICKÝCH REPRESÍ V SSSR

■ Spolek akademiků Židů pořádá dne **18. září** od 17 hodin seminář, na kterém s přednáškami vystoupí: Prof. PhDr. Mečislav Borák, CSc. (Slezská univerzita v Opavě): *Českoslovenští Židé mezi oběťmi politických represí v SSSR*; Prof. Ing. Ludevít Végh, DrSc. (Spolek akademiků Židů): *Útěk za svobodou končil smrtí v Bulavu*; Mgr. Jan Dvořák a Bc. Adam Hradilek (Ústav pro studium totalitních režimů ČR): *Mikuláš Végh jako oběť sovětského represivního režimu a osudy čs. Židů perzekvovaných v SSSR v období 2. světové války*; Mgr. Jiřina Dvořáková (překladatelka): *Cesta do gulagu 21. století*. Po přednáškách následuje diskuse. Seminář se bude konat ve 3. patře ŽOP, Maiselova 18.

SYNAGOGA TURNOV

■ Synagoga Turnov zve na absolventský koncert Konzervatoře Jaroslava Ježka v Praze. Koná se ve čtvrtek **25. září** v 17.00. V září bude na ženské galerii synagogy přístupná výstava fotografií z Izraele Mgr. Kristýny Kuboňové *Einstein, Scott a já aneb Život po telavivsku*. Jste srdečně zváni.

ŽIDOVSKÉ PAMÁTKY NA VLTAVĚ

■ V pátek **3. října** od 20 hodin uvede Český rozhlas – Vltava reprízu 4. dílu cyklu, věnovaného synagogám Čech, Moravy a Slezska. Průvodci pořadu – Vladimíra Lukařová, Leo Pavlát a Jan Munk, Tomáš Hlaváček a Jan Jirásek – zavedou posluchače postupně do malé terezínské synagogy ve dvoře jednoho z domů bývalého ghetta a na další místa spojená s terezínským koncentračním táborem, dále do městečka Úštěk v někdejších Sudetech a jeho krásné, rekonstruované synagogy nad hlubokým údolím a na židovský hřbitov v Mladé Boleslavi.

KONCERTY DIASPORIM ZINGER

V PRAZE A PLZNI

■ S předstihem upozorňujeme na dva zajímavé koncerty francouzského souboru Diasporim Zinger, které se konají koncem října. V Plzni vystoupí ve Staré synagoze dne **29. 10.** v 17.30 hodin a v Praze ve Španělské synagoze **30. 10.** v 19.30 (před tímto koncertem bude veřejná zkouška v Hagiboru). Program: historický průřez židovskými zpěvy z různých zemí a dob, ke každé písni podá sbormistr vysvětlení. Více informací přineseme v příštím čísle.

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(společenský sál, Maiselova 18)

Káva o čtvrté

■ V úterý **9. září**, mimořádně v 17.00, zveme na přednášku a projekci autentických fotografií s názvem *Gaza od A do Z*. Budeme se věnovat následujícím tématům: Historické kořeny, Vše o Pásmu Gazy, Kdo je Palestinec a co je Palestina, Hamás: historie, současnost, představitelé, filosofie, požadavky, Kmenová, politická a militantní seskupení v Gaze, Manuál Hamásu: Jak činit z vlastních civilistů živé štíty, Tunely: historie, konstrukce, umístění, Operace Obranné ostří atd.

■ V pondělí **29. září** v 15.30 zveme na Kávu se zakladatelkou českého rhythm and blues a rock and rollu, zpěvačkou **Yvonne Přenosilovou**. Připravil a moderuje: Honza Neubauer (jan@neub.ch).

Diskuse v Maislovce

■ Zveme vás na zářijovou Diskusi v Maislovce. Tématem budou současné turbulentní události na Blízkém východě, a to jak v Iráku a Sýrii, tak v Gaze a dalších oblastech regionu. Kam region Blízkého východu směřuje? Čekají nás přibývající regionální konflikty, či konflikt na globální úrovni? Hosty budou arabisté **Zora Hesová**, **Ondřej Beránek** a **Jan Čuřík**. Moderuje **Irena Kalhousová**. Koná se ve středu **17. září** od 18.00 v Maiselově 18 ve 3. patře.

Podvečer Yvonne Přenosilové

■ V úterý **23. září** od 15.00 přivítáme na obci **Libora Dvořáka**, komentátora rádia Český rozhlas Plus, zahraničního zpravodaje České televize, překladatele z ruštiny, který pohovoří na téma Boj za svobodu Ukrajiny.

Výstava v Jeruzalémské synagoze

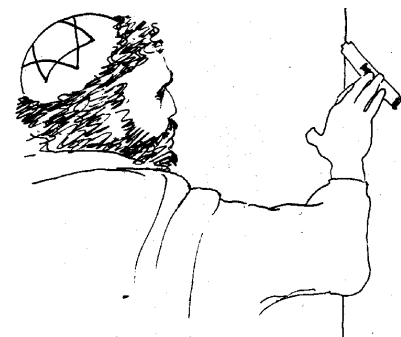
■ Židovská obec v Praze si vás dovoluje pozvat na výstavu fotografií Jindřicha Buxbauma **Šalom v Izraeli**, která je přístupna do **31. 10.** v Jeruzalémské synagoze (Jeruzalémská 7, Praha 1). Otevřeno: denně kromě soboty a židovských svátků, vždy od 11.00 do 17.00 hod.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP V PRAZE**

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 4. 9.: „*Konečné řešení cikánské otázky*“ v *Osvětími*. Přednáška historika Michala Schustera z Muzea romské kultury v Brně. Letos 2. srpna uplynulo přesně 70 let od hromadného vyvraždění téměř tří tisíc romských vězňů tzv. cikánského rodinného tábora v Osvětími-Březince. V něm

**KULTURNÍ
POŘADY**

Kresba: Marcela Sidonová.

našla svou smrt také většina romských mužů, žen a dětí z Čech a Moravy. Hostem Michala Schustera bude romská pamětnice Marie Kormanová, která jako dítě prožila půl roku v internačním táboře pro Romy v Dubnici nad Váhom. Vstup volný.

■ 14. 9. v 16.30: *Mikve: přežitý nástroj útlaku, nebo cesta k naplněnému ženství?* Evropský den židovské kultury má letos téma Ženy a judaismus. Při této příležitosti zveme na debatu o rituální lázni. Diskutují rebecin Elise Peter-Apelbaum, pedagožka Lauderoových škol Tereza Gafna Váňová a v Praze žijící izraelská filmová teoretička Ruth Ben Hadar. Následuje návštěva historické i současné mikve s výkladem. Vstup volný.

■ 16. 9.: *Svědectví terezínských zdí*. Vernisáž výstavy fotografií Richarda Homoly, jehož projekt se zaměřuje na vyhledávání stop, jež v prostoru bývalého terezínského ghetta zanechali jeho vězňové – rytiny, nápisy na zdech, kresby atd. Vstup volný.

■ 17. 9.: *Faces in the Void* (Tváře v prázdnotě). Inspirovány svítkem Tóry užívaným v synagoze v anglické Cambridgi se britské autorky, fotografka Marion Davies a básnička Jane Liddel-King, vydaly do jeho původní domoviny, do Pardubic. Ve fotografiích i v poezii se příběhy českých přeživších prolínají s osudy výjimečných lidí žijících dnes ve Velké Británii. V angličtině s konsektivním tlumočením do češtiny. Vstup volný.

■ 18. 9.: *Krajiny Metropole smrti*. Autorská prezentace stejnojmenné knihy izraelského historika a českého rodáka profesora Otta Dov Kulky, jejíž český překlad právě vychází v nakladatelství Torst. Kniha přináší soubor úvah, v nichž se profesor Kulka vrací k útržkám svých vzpomínek z doby, kdy se jako desetiletý chlapec stal vězněm terezínského rodinného tábora v Osvětími-Březince. V knize tak profesor Kulka poprvé představuje osobní reflexivní dimenzi, jíž se ve svých četných historických pracích vždy důsledně vyhýbal. Vstup volný.

■ 22. 9. *Stověžaté blues z Maiselovy ulice*. Kombinovaný večer povídek a poezie spisovatelky Vlasty Rut Sidonové a kytaristy a moderátora Josefa Gušlbauera, autora hudby k divadelní hře *Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou*.

■ 28. 9. v 17.00: *Naše 20. století*. Nový cyklus nedělních pořadů Židovského muzea v Praze, v jehož průběhu představíme deset dvojic pamětníků šoa a jejich vzpomínky na léta předválečná, válečná i poválečná. Naše pozvání k zářijovému setkání přijali paní Anna Hyndráková (*1928) a pan Pavel Stránský (*1921). Vstup volný.

■ Nedělní program pro děti a jejich rodiče: 21. 9. ve 14.00: *Lviček Arje jede do Izraele*.

Společně s Arjem navštívíme Izrael a nakonec ochutnáme tradiční izraelský pokrm – falafel. Prohlídka: Jeruzalémská synagoga. Jednotné vstupné 50 Kč.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP V BRNĚ**

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ Akce konané od 4. 9. do 14. 9. probíhají v rámci Dnů židovské kultury v Brně a jsou pořádány ve spolupráci s Židovskou obcí Brno.

■ 4. 9. v 17.00: *Židovské vize* – vernisáž výstavy výtvarných prací Marka Podwala. Výstava potrvá do soboty 13. 9. a uskuteční se v prostorách Křížové chodby Nové radnice v Brně. Vstup volný.

■ 7. 9. od 14.00.: *Tance s Miriam* – brněnská taneční skupina Miriam předvede ukázky tradičních i moderních izraelských tanců, zapojit se mohou i zájemci z řad návštěvníků. Vstupné 30 Kč.

■ 8. 9. v 18.00: *Trauma a rodina* – přednáška psychoterapeutky a publicistky H. Klímové o traumatu druhé a třetí generace.

■ 9. 9. v 17.00: Vernisáž výstavy obrazů Judity Kopotové, členky ŽOB. Vstup volný.

■ 10. 9. v 18.00: *Stověžaté blues z Maiselovy ulice* – hudebně literární pásmo. Poezie a povídky spisovatelky Vlasty Rut Sidonové a písně skladatele a kytaristy Josefa Gušlbauera. Vstupné 30 Kč.

■ 11. 9. v 18.00: *Na slovíčko, pane ministře*. Pavel Fried, místopředseda ŽOB, pozval na besedu ministra kultury Daniela Hermana. Vstupné 30 Kč.

■ 14. 9. v 10.30 a ve 12.30: Komentované prohlídky hřbitova v Brně-Židenicích. Prosíme o předběžné přihlášení na e-mailu: katerina.suchankova@jewishmuseum.cz. Maximální počet účastníků prohlídky je 30. Poplatek za výklad 30 Kč se hradí na místě.

■ 21. 9. od 10.30: *Roš hašana* – dílna pro rodiče s dětmi od 5 let k Novému roku. Součástí bude i výroba novoročních přáníček. Vstupné 30 Kč.

PODPORA STÁTU IZRAEL

Během léta se v rámci ŽOP uskutečnilo několik akcí na podporu Státu Izrael:

- Dne 24. 7. zorganizovalo Třigenerační komunitní centrum Hagibor diskusní odpoledne věnované Izraeli. Na konci diskuse vznikl otevřený dopis, který iniciovali klienti DSPH: *My, staří židé, kteří jsme prožili hrůzy šoa, jsme znepokojeni dnešní situací v Izraeli, kde je ohrožen život miliónů lidí. Stejně tak nás děsí vlna nenávisti a antisemitismu, která se vzedmula po celém světě. S obavami vše sledujeme, přičemž se nám vybavuje asociace mezi minulostí a současností. Chceme vyjádřit podporu celému Izraeli, všem lidem v boji s teroristy, na obranu a bezpečnost Izraele.*

- Ve středu 30. 7. se v klubu Gešer konalo pod vedením rebecin Elise Peterové společné učení paraši na památku tří zavražděných chlapců Ejala, Gilada a Naftalihu. Poté následovala diskuse o situaci v Izraeli s Irenou Kalhousovou.

- Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém (ICEJ) uspořádalo ve středu 6. 8. veřejné shromáždění na podporu Izraele a proti antisemitismu. V horní části Václavského náměstí u sochy sv. Václava se sešlo více než 500 občanů, mezi nimi zástupci mnoha křesťanských církví a židovských komunit. Shromáždění bylo zahájeno zpěvem tradičních židovských písní a jeho pokojný průběh zakončil zpěv izraelské hymny.

- Dne 11. 8. zorganizovaly sestry Pavlátovy setkání a besedu s izraelským velvyslancem Garym Korenem a bývalým vojákem izraelské armády Davidem Bohbotem. Přítomní se též pomodlili za Stát Izrael a izraelské vojáky, zazněla Hatikva.

LAUDEROVY ŠKOLY

- **Otevřená škola** je nový pilotní projekt Lauderových škol, v němž nabízíme (pro letošní rok) žákům od 10 do 12 let, kteří školu nemohou z nejrůznějších důvodů navštěvovat, specifické předměty vyučované v LŠ – židovskou výchovu a hebrejštinu. Výuka bude probíhat od října v prostorách školy. Zájemci o odpolední židovskou školu či kroužky kontaktujte R. Sobolovou na e-mailové adrese: radka.sobolova@lauder.cz

- **Vzdělávací kavárna – svátky měsíce tiši:** Praktické tipy, jak doma slavit svátky s dětmi různého věku, si ukážeme při vzdělávací kavárně pro rodiče. Srdečně zveme dne 9. 9. od 17.00 do budovy LŠ. V průběhu vzdělávací kavárny je zajištěno hlídání dětí v prostorách MŠ. Zájem o účast potvrďte do 3. 9. na e-mailovou adresu: tereza.vanova@lauder.cz; uveďte, prosím, zda využijete nabídku hlídání dětí.

- **Setkání s Petrem Karasem:** Srdečně zveme na setkání s Petrem Karasem, novým

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

ředitelem školy: v úterý 30. 9. od 17.00 představí svou koncepci školy a zodpoví dotazy přítomných. V průběhu setkání je zajištěno hlídání dětí v prostorách MŠ.

BEJT PRAHA

Bohoslužby na Vysoké svátky

- 24. 9. v 19.00: erev Roš hašana: Po skončení bohoslužby následuje večere. Lístky musí být rezervovány do 15. 9. na adrese info@bejt-praha.cz.

- 25. 9. v 10.00: ranní bohoslužba – šacharit + mincha. Tašlich v 17.00.

- 26. 9. v 19.00: Kabalat šabat.

- 3. 10. v 19.00: Jom kipur, Kol nidre.

- 4. 10.: ranní bohoslužba – šacharit: 10.00 hodin. Odpolední bohoslužba – mincha: 16.30. Neila: 18.30. Havdala šofar: 19.23.

- Bohoslužby se konají ve Španělské synagoze v češtině, angličtině a hebrejštině.

NOVÉ KURZY HEBREJŠTINY A JUDAISMU V BEJT SIMCHA

- Od začátku září otevíráme nový kurz **moderní hebrejštiny** pro úplně začátečníky. Termín: úterý od 18 do 19.30. Kurzovné: 1550 Kč za pololetí (19 lekcí po 90 minutách, září 2014–leden 2015). Výuka bude probíhat podle učebnice *Ivrit min ha-hachala – Hebrew From Scratch* (není zahrnuta v ceně kurzu).

- V září rovněž zahajujeme nový semestr ročního kurzu **Úvod do judaismu**. Termín konání: úterý od 19.45 do 20.45. Kurzovné: 750 Kč za semestr (19 přednášek). Budeme probírat následující témata: židovský životní cyklus, svátky, židovská domácnost a komunita, modlitba atd.

- Dále máme dva kurzy moderní hebrejštiny – pro pokročilí ve čtvrtek od 18 do 19.15 a pro středně pokročilí ve čtvrtek od 19.30 do 21.00.

- Kurzy probíhají v prostorách Bejt Simcha (Maiselova 4, P 1). Kontakt pro zájemce: katka@bejtsimcha.cz, tel. č.: 724 027 929.

KURZY HEBREJŠTINY ŽIDOVSKÉ LIBERÁLNÍ UNIE:

- Kurzy hebrejštiny začnou opět po prázdninách. Moderní hebrejšтина od 2. září, biblická hebrejšтина od 3. září. **Biblická heb-**

rejština: Začátečníci – kurz čtení z učebnice rabiho Richarda Federa *Haleluja* a články z téže učebnice. Mírně pokročilí a pokročilí: čteme a překládáme 6. kapitulu z 1. knihy Mojžíšovy. Na září připravujeme také začátečnícký kurz pro rodiče s dětmi.

- **Moderní hebrejšтина:** kurzy pro úplně začátečníky, začátečníky a pro mírně pokročilí do úrovně bet. Kurzy jsou zdarma, jsou hrazeny z grantu MŠMT a NFOH. Info o kurzech sledujte na www.zlu.cz.

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

- 17. 9. od 14.00: *A kde byl Bůh...?* Beseda s Janem Jelínkem.

- 23. 9. od 15.30: Klavírní odpoledne – uvádí a hraje – Igor Tausinger.

- 24. 9. od 15.00: Vysoké svátky – beseda se zemským rabinem K. E. Sidonem.

PODĚKOVÁNÍ

- Chtěla bych touto cestou poděkovat pracovníkům Sociálního odd. ŽOP a pracovníkům Ezry za pomoc, kterou mi poskytli po nedávno utrpeném úrazu. Po mém úzkostném volání SOS za mnou přišli hned, ještě na traumatologickou ambulanci nemocnice a jejich pomoc mi pak umožnila zůstat v domácím prostředí i v prvních dnech, kdy jsem měla opravdu velké pohybové problémy. Vážím si i nejen jejich naprosté profesionality, ale především ochoty, laskavosti a nesmírné trpělivosti, se kterou svoji práci vykonávají.

PhDr. Věra Semerádová

VÝZVA

- Pokud máte jakékoli poznatky o paní Jiřině Krainzové, nar. 10. 2. 1921, podstatně pro rozhodnutí v řízení o prohlášení za mrtvou, kontaktujte, prosím, Obvodní soud pro Prahu 6, opatrovnícké oddělení. Poslední informace má soud z r. 1935. VHroudova@osoud.pha6.justice.cz.

NA PAMĚŤ EMILA POLLERTA

- Dne 17. září v 11 hodin bude ve Špálově ulici č. 3 (Praha 6) odhalena pamětní deska českému opernímu pěvci a herci Emilu Pollertovi (pův. jm. Popper; 1877–1935). Jeho osobnost připomene ředitel Národního divadla Jan Burian a originální nahrávka Kecal z *Prodané nevěsty*.

DESKA EMILU KOLBENOVÍ

- Své pamětní desky se v červnu dočkal i významný elektrotechnik, vynálezce, Edisonův a Teslův spolupracovník a kapitán československého průmyslu Emil Kolben (1862–1943). Deska byla odhalena na jeho pražském bydlíšti – na takzvané Červené vile v Hradešinské ulici v Praze 10.

ŽNO BRATISLAVA

V **septembri** blahoželáme našim členom: pán Juraj Alexander – 70 rokov; pani Dagmar Dvorská – 83 rokov; pani Miriam Franklová – 60 rokov; pani Martina Galatová – 55 rokov; pán Dipl. Ing. Peter Gero – 72 rokov; pani MUDr. Marta Gröplová – 73 rokov; pán Peter Havaš – 79 rokov; pani Doc. RNDr. Mária Hvastijová – 78 rokov; pani Mária Országová – 80 rokov; pani Miriam Schleiferová – 55 rokov; pán MUDr. Peter Štastný – 73 rokov; pán Dr. Jozef Weiss – 81 rokov; pani Dr. Mária Weissová – 81 rokov, a pani Renné Žiaková – 86 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **září** oslavují narozeniny tito členové naší obce: pani Věra Bakalová, nar. 14.9. – 72 let; pan Petr Fiša, nar. 15.9. – 58 let; pan Arnošt Goldflam, nar. 22.9. – 67 let; pan David Kšica, nar. 13.9. – 38 let; pani Hana Němečková, nar. 30.9. – 31 let; pani Eva Neufeldová, nar. 28.9. – 80 let; pani Eva Pěničková, nar. 8.9. – 81 let; pani Ruth Rossi, nar. 19.9. – 87 let; Elijah Shai Selinger, nar. 19.9. – 5 let; pani Ráchel Michaela Selingerová, nar. 20.9. – 40 let; pan Tomáš Schuller, nar. 10.9. – 40 let; pani Gizela Straková, nar. 12.9. – 86 let; pani Růžena Svobodová, nar. 13.9. – 65 let; pani Michaela Walsbergerová, nar. 10.9. – 38 let, a pani Ivana Zapletalová, nar. 16.9. – 51 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **září** oslavují narozeniny tito naši členové: pani Ing. Karolína Bergmanová, nar. 25.9. – 41 let; pan Mgr. Jaroslav Faltýn, nar. 25.9. – 38 let; pani Božena Jelínková, nar. 28.9. – 56 let; pani Gabriela Jirásková, nar. 24.9. – 30 let; pani Jana Majzlíková, nar. 10.9. – 37 let; pani Zlata Palkovičová, nar. 9.9. – 30 let; pani Diana Shonert, nar. 21.9. – 28 let; pan Karel Šetelík, nar. 12.9. – 62 let, a pan Václav Tůma, nar. 12.9. – 69 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **září** oslaví své narozeniny: pan Gabriel Szász, nar. 4.9. – 85 let, a pani Ildikó Lörintzy, nar. 26.9. – 44 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Dne 25. 5. 2014 zemřel pan Luděk Blann ve věku 83 let. *Zichrono livracha!*

ŽNO KOŠICE

V **septembri** oslavují: pani Eva Breineroová, nar. 21.9. – 77 rokov; pán Štefan Gormori, nar. 5.9. – 94 rokov; pani Berta

ZPRÁVY Z OBCÍ

Grossová, nar. 16.9. – 87 rokov; pani Judita Grunbergerová, nar. 15.9. – 92 rokov; pani Katarína Hirschová, nar. 16.9. – 83 rokov; pán Csaba Kende, nar. 7.9. – 81 rokov; pán Ladislav Luby, nar. 21.9. – 66 rokov; pani Zuzana Ošerová, nar. 9.9. – 63 rokov, a pán Juraj Tkáč, nar. 22.9. – 65 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO LIBEREC

V **září** oslaví narozeniny: slečna Jitka Špačková, nar. 1.9. – 26 let; pan Pavel Gerö, nar. 16.9. – 41 let, a pani Eva Görtnerová, nar. 23.9. – 77 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **září** oslaví jubilea naši členové: pani Petra Poláková, nar. 20.9. – 31 let; pani Eva Franklová, nar. 5.9. – 67 let; pan Matyáš Ritter, nar. 15.9. – 21 let; pan David Ritter, nar. 15.9. – 21 let; pani Eva Skládalová, nar. 14.9. – 67 let; pan Daniel Peršin, nar. 12.9. – 28 let, a Mayah Cilka, nar. 15.9. – 6 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **srpnu** oslavili narozeniny: pani Libuše Bártová, nar. 31.8. – 68 let; pani Lidia Kohutková, nar. 4.8. – 74 let; pani Gertruda Mayerová, nar. 9.8. – 88 let, a pani Mgr. Zuzana Skácelová, nar. 4.8. – 81 let.

V **září** oslaví své narozeniny: pani PhDr. Judita Freundlichová, nar. 16.9. – 77 let; pan Petr Grünbergr, nar. 11.9. – 39 let; pani Věra Rolková, nar. 13.9. – 76 let, a pani Věra Vaňková, nar. 23.9. – 87 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **září** oslaví narozeniny: pani Sarah Ruth Hájková, nar. 10.9. – 24 let; pan Ing. Jan Fialka, nar. 12.9. – 82 let; pan Arnošt Bergmann, nar. 20.9. – 58 let; pan MUDr. Marcel Hájek, nar. 20.9. – 49 let; pan Jiří Löwy, nar. 23.9. – 57 let, a pani Eva Vojtěchová, nar. 28.9. – 55 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **září** oslavují narozeniny: pani Františka Adamová, nar. 9.9. – 89 let; pani Eva Biellová, nar. 25.9. – 94 let; pani Gertruda Deniská, nar. 25.9. – 84 let; pani Jana Hamplová, nar. 2.9. – 84 let; pani Regina Hejnová, nar. 18.9. – 90 let; pan Ondřej Herškovič, nar. 27.9. – 97 let; pani Eva Kleinová, nar. 6.9. – 91 let; pan Ivan Klíma, nar. 14.9. – 83 let; pani Helena Krouská, nar. 12.9. – 93 let; pani Marie Majerová, nar. 29.9. – 91 let; pani Margit Maršálková, nar. 9.9. – 85 let; pani Zuzana Mináčová, nar. 24.9. – 83 let; pani Hana Eva Mlejnková, nar. 8.9. – 82 let; pan Jaroslav Poskočil, nar. 25.9. – 84 let; pani Viera Šlesingerová, nar. 5.9. – 90 let; pani Hana Trávnová, nar. 10.9. – 89 let, a pani Zuzana Veselá, nar. 28.9. – 83 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Dne 6. 8. zemřel pan František Kraus ve věku 88 let. Se zesnulým jsme se rozloučili 11. 8. v obřadní síni NŽH, obřad provedl rabín Sidon.

Zichrono livracha!

ŽNK RIMAVSKÁ SOBOTA

V měsíci **august** mal sviatok narodenín člen našej komunity pán Tomáš Rybár, nar. 22.8. – 36 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **září** oslaví narozeniny: pan Miloš Lichtenstein, nar. 6.9. – 33 let; pani Sonja Lichtensteinová, nar. 18.9. – 68 let; pani Tereza Skálová, nar. 26.9. – 29 let; pan Oldřich Látal, nar. 9.9. – 54 let; pan Vít Lichtenstein, nar. 7.9. – 29 let; pan Samuel Látal, nar. 9.9. – 15 let; pan Dominik Látal, nar. 17.9. – 21 let; pani Gabriela Becková, nar. 1.9. – 39 let, a pani Šeindly Ferman, nar. 20.9. – 83 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

S lítostí sdělujeme, že dne 14. 7. zemřela ve věku 88 let naše dlouholetá členka pani Lili Stančíková. *Zichrona livracha!*

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V měsíci **září** oslaví své narozeniny pani MUDr. Antonie Chuchutová, jmenované přejeme hodně zdraví a spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

S lítostí oznamujeme, že dne 1. 8. ve věku 75 let náhle zemřel pan Ing. Miroslav Nebeský, který byl místopředsedou a dlouholetým aktivním členem obce.

Zichrono livracha!

ČESKÁ KULTURA V IZRAELI

Ačkoli se mediální zprávy z Izraele soustřeďují téměř výlučně na probíhající boje v Gaze, zmiňme i jiná témata: Telavivské kino Cinematheque hostilo od půlky srpna již popáté festival českých filmů Czech Week, který organizovalo České centrum pod vedením Lukáše Příbyla. Zahájil jej doma i v zahraničí oceňovaný snímek *Jako nikdy* režiséra Zdeňka Tyce, promítal se též film *Cesta k moři* Jiřího Mádlu – oba režiséři na festival přijeli. K vidění byly dále nové snímky Alice Nellis, Jana Hřebejka, Martina Duby nebo Ondřeje Sokola. Celkem se izraelskému publiku představilo sedm českých filmů, kromě Tel Avivu i ve městech Cholon, Haifa, Jeruzalém a Herzlija.

V červnu podnikla turné do Izraele populární kapela The Tap Tap, složená z tělesně postižených studentů a absolventů škol pražského Jedličkova ústavu. Zahájila jeruzalémský festival Tzamid, jenž je zaměřen na lidi s handicapem, a zahrála i pro arabské publikum v jeruzalémské čtvrti At-Tur.

NOVÉ PŘÍMĚŘÍ

V době uzávěrky tohoto čísla byla zveřejněna zpráva, že palestinský Hamás se v nepřímých rozhovorech dohodl s Izraelem na dalším příměří pro Pásmo Gazy. Jedná se o dvanácté příměří v konfliktu, který začal 8. července – všechna předchozí Hamás porušil. Izrael se zavázal, že pustí do Gazy humanitární pomoc a stavební materiál a že do měsíce budou obě strany pokračovat v jednání. Izrael žádá demilitarizaci Gazy a záruky, že se Hamás nebude znovu vyzbrojovat; protistrana chce otevření hraničních přechodů, propuštění určitých vězňů, transfer peněz k výplatě členů správy Gazy a otevření přístavu a letiště.

Ministryně Cipi Livniová k dohodě prohlásila: „Hamás je teroristická organizace, která neuznává naše právo zde existovat.“ Příměří by podle ní mělo být součástí „širší dohody s těmi, kteří stojí o mír“ s Izraelem.

THE GOOD AND THE TRUE

Od srpna až do 8. září uváděly dvě renomované newyorské scény (DR2 Theatre a Off-Broadway na Union

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Isobel Pravda v *The Good and the True*. Foto archiv.

Square) hru *The Good and the True*, napsanou podle skutečného příběhu dvou přeživších holocaust, olomouckého sportovce a inženýra Miloše Dobrého a prvorepublikové herečky Hany Pravdové. Slavnostního uvedení hry se zúčastnil i Petr Papoušek, předseda FŽO v ČR a vnuk M. Dobrého.

Hru nastudoval režisér David Hrbek původně v pražském Švandově divadle – dosud je zde na repertoáru pod názvem *Šoa*. Je zajímavé, že v newyorské inscenaci hraje roli Pravdové její vnučka, britská herečka Isobel Pravda, M. Dobrého ztvárnil Saul Reichlin.

ALIJA Z UKRAJINY

Židovská agentura předpokládá, že kvůli válce s proruskými separatisty odejde z Ukrajiny do Izraele na tři tisíce Židů. Za prvních pět měsíců roku 2014 sem dorazilo již 1550 osob, většinou z Luhansku a Doněcku (za stejné období roku 2013 to bylo 693 lidí). V těchto městech, ve válečné zóně, však stále zůstávají tisíce Židů, kteří doufají, že se situace zlepší a vrátí k normálu.

SYNAGOGA BEZE ZDÍ

Bostonská reformní komunita Temple Israel se rozhodla zahájit projekt, kte-

rým by oslovila mladé Židy a vzbudila v nich aktivnější zájem o svou víru. Organizuje studijní skupiny v bytech, výlety a umělecké workshopy, pořádá přednášky, debaty, a dokonce šabatové bohoslužby v kavárně či baru. Vedoucí projektu rabi Matthew Soffer k tomu říká: „Snažíme se fungovat jako synagoga beze zdí. Mluvím s každým, kdo má zájem. Vyžaduje to hodně snahy a má to i svá rizika. Bar nepatří k místům, kde bych se rád modlil, ale podnikli jsme to loni a letos pokračujeme.“

LEONARD COHEN: 80

Tento měsíc (21. 9.) oslaví osmdesáté narozeniny zpěvák a básník Leonard Cohen. Dle zpráv z tisku vydává při této příležitosti nové album, které nazval *Popular Problems*. V úvodní melancholické písni zpívá: „Táta tvrdí, že jsem vyvolený, podle mámy to tak není. Vyprávěli mi příběh o Cikánech a Židech, bylo to dobré, ani kapku nuda, bylo to – skoro jako blues.“

V souvislosti s L. Cohenem uvádí *Tablet Magazine* poněkud bizarní informaci: jeho slavnou píseň *Haleluja* se „jako podporu židovské identity“ rozhodli pod hlavičkou Ruského židovského kongresu nazpívat a vydat na CD židovští oligarchové za doprovodu 5775hlasého sboru. *Haleluja* navíc zpívali tři hodiny, aby ji jako nejdelší nahranou píseň zapsali do Guinnessovy knihy rekordů. Co k tomu dodat? Snad přání, aby nás Všemohoucí v novém roce před takovouto identitou uchránil.

(am)

רוש חודש ירחון חדש ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217(8), e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová, Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s. r. o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20, 30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 9. 2014. **Cena 20 Kč (0,90 €)**